

USPJEŠNOST POSLOVANJA REVIZORSKIH DRUŠTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Lerotić, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:804661>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-11**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

**USPJEŠNOST POSLOVANJA REVIZORSKIH
DRUŠTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Mentor: izv. prof. dr. sc. Tina Vuko

Student: Marko Lerotić
(2161206)

Split, rujan 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Problem istraživanja	1
1.2. Predmet istraživanja	2
1.3. Ciljevi istraživanja	3
1.4. Metode istraživanja.....	3
1.5. Doprinos istraživanja.....	3
1.6. Struktura rada	4
2. REGULATORNI OKVIR REVIZIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ	5
2.1. Obveznici zakonske revizije.....	6
2.2. Osobe ovlaštene za pružanje revizorskih usluga	7
2.3. Revizorske usluge.....	9
2.4. Temeljna obilježja provođenja zakonske revizije	10
2.5. Sustav nadzora.....	14
3. TRŽIŠTE REVIZORSKIH USLUGA	19
3.1. Potražnja za revizorskim uslugama	20
3.2. Problematika koncentracije na revizorskim tržištima.....	22
3.3. Tržište revizorskih usluga u Republici Hrvatskoj	24
3.4. Pokazatelji uspješnosti poslovanja revizorskih društava.....	25
4. ANALIZA USPJEŠNOSTI POSLOVANJA REVIZORSKIH PODUZEĆA U RH	28
4.1. Definiranje uzorka i metodologije rada	28
4.2. Analiza poslovanja revizorskih društava.....	29
4.3. Usporedba rezultata poslovanja među alternativnim skupinama revizorskih društava.....	38
LITERATURA	58
POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA	60
SAŽETAK.....	62
SUMMARY.....	62

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Revizorska društva imaju zadaću revidirati financijske izvještaje o poslovanju pojedinog poduzeća. Financijski izvještaji trebaju pružati istinito i fer stanje poduzeća, zbog čega je i uloga revizorskih društava vrlo velika. Revizorska izvješća o poduzećima moraju biti neovisna i pripremljena od strane ovlaštenog revizora, zbog čega postoji potreba za revizorskim uslugama.

"Revizija je sistematiziran proces objektiviziranog pribavljanja i stvaranja dokaza o ekonomskim događajima i rezultatima s ciljem da se ustanovi usklađenost između postojećih izvještaja o poslovanju i unaprijed postavljenih kriterija i da se to dostavi zainteresiranim korisnicima."¹

Revizori su posrednici između poduzeća o kojima financijski izvještaji daju informaciju i eksternih korisnika. Na Hrvatskom tržištu revizorskih usluga postoji velik broj poduzeća koja se razlikuju po uspješnosti i vijeku poslovanja. Njihovo poslovanje u najvećoj mjeri je uređeno Zakonom o reviziji.²

Tržište revizorskih usluga Republike Hrvatske je tržište s visokom razinom konkurencije budući da su na njemu zastupljeni i globalni revizorski lideri KPMG Croatia d.o.o., PricewaterhouseCoopers d.o.o., Ernst & Young d.o.o., Deloitte d.o.o. koji imaju mogućnost korištenja i internacionalnih tehnoloških i ljudskih kapitala u razvoju i širenju poslovanja, zbog čega se stvara problem opstanka manjih revizorskih društava kojima su napredni alati revizije teže dostupni.

¹ Tušek, B., Žager, L. (2007): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 47

² Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine, d.d. Zagreb, broj 127

1.2. Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja je na temelju relevantnih financijskih pokazatelja analizirati uspješnost odabranih revizorskih društava na području Republike Hrvatske. Prema Hrvatskoj revizorskoj komori u Hrvatskoj trenutno posluje 269 revizorskih društava, te će se analiza provesti na uzorku od 12 revizorskih društava (KPMG Croatia d.o.o., PricewaterhouseCoopers d.o.o., Ernst & Young d.o.o., Deloitte d.o.o., BDO CROATIA d.o.o., UHY HB EKONOM d.o.o., UHY RUDAN d.o.o., Mazars Cinotti Audit d.o.o., Bašrevizor d.o.o., Revizija uzor d.o.o., Auditus d.o.o., Consilium Revizija d.o.o.), u razdoblju od 2013 do 2017. godine.

Revizorska društva su organizirana kao trgovačka društva. Pokazatelji koji se koriste za prikazivanje uspješnosti poslovanja revizorskih društava su³:

- pokazatelji likvidnosti,
- pokazatelji zaduženosti,
- pokazatelji aktivnosti,
- pokazatelji ekonomičnosti i
- pokazatelji profitabilnosti.

Upotreba financijskih pokazatelja naspram podacima i stanju imovine, kapitala i obveza je opravdana iz razloga što se koriste relativne vrijednosti, čime se uklanja problem neusporedivosti podataka koji bi imali u slučaju korištenja apsolutnih vrijednosti iz financijskih izvještaja.

U radu je primjenom statističkih metoda ocjenjena uspješnost poslovanja određenih revizorskih društava na temelju pokazatelja uspješnosti. Između toga, dobiveni rezultati su testiranjem ukazali postoji li statistički značajna razlika uspješnosti poslovanja između revizijskih društava iz skupine „Velika četvorka“ te ostalih revizijskih društava.

³ Žager, K., Žager L., (2008): Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA, Zagreb, str 243

1.3. Ciljevi istraživanja

U skladu s postavljenim problemom i predmetom istraživanja, glavni cilj rada je komparativnom analizom procijeniti uspješnosti poslovanja revizorskih društava, te utvrditi postoje li razlike u uspješnosti velika 4 revizora (KPMG Croatia d.o.o., PricewaterhouseCoopers d.o.o., Ernst & Young d.o.o., Deloitte d.o.o.) i odabranih revizorskih društava koja pretežito posluju na području Republike Hrvatske.

1.4. Metode istraživanja

Za analiziranje i obradu prikupljenih podataka korištene su sljedeće metode⁴:

- metoda prikupljanja podataka – većina podataka bi će prikupljena iz javno dostupnih izvora na Internetu,
- metoda analize – analizom će se složeniji dijelovi raščlanjivati na jednostavnije i tako pomoći u obrađivanju podataka,
- metodom dedukcije i indukcije će se doći do valjanog zaključka,
- metoda deskripcije - će pomoći u opisivanju činjenica, procesa i predmeta.

1.5. Doprinos istraživanja

Doprinos ovog diplomskog rada se očituje u utvrđivanju uloge revizorskih društava, te načina njihova poslovanja u Republici Hrvatskoj.

U istraživačkom dijelu rada se utvrđuju i uspoređuju karakteristike odabranih grupa revizorskih društava te postojanje povezanosti između veličine revizorskog društva i uspješnosti poslovanja kao i veza između starosti revizorskog društva i uspješnosti.

Navedena problematika je u manjoj mjeri obrađivana od strane drugih autora.

⁴ Zelenika, R., (2000), *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*. Rijeka: Ekonomski fakultet Rijeka, str. 309-402.

1.6. Struktura rada

Rad je koncipiran na četiri temeljna dijela, uključujući uvod i zaključak.

U uvodu se definiraju problem, predmet i ciljevi istraživanja. U istom dijelu su navedene korištene metode istraživanja i obrazložena struktura rada. Razrađuje se problem istraživanja, kao i način ispitivanja problema istraživanja kako bi se ostvarili zadani ciljevi istraživanja.

Drugi dio rada obrađuje regulatorni okvir revizorske profesije u Republici Hrvatskoj gdje se definiraju obveznici zakonske revizije, odnosno uvjeti koje poduzeće treba ispuniti da bi bilo obveznik revizije Posao revizorskih usluga se obavlja na temelju posebnog ovlaštenja, gdje se u ovom poglavlju pojašnjavaju revizorski poslovi, kao i utvrđuju uvjeti za dobivanje ovlaštenja za rad koji se također prezentiraju u ovom poglavlju. Nadalje, ukazuje se na temeljna obilježja pružanja revizorskih usluga, kao i utvrđivanje sustava nadzora. Posebno se utvrđuje uloga Hrvatske revizorske komore i Ministarstva financija u nadzoru i promicanju revizorske profesije.

Treći dio rada obrađuje problematiku tržišta revizorskih usluga, s posebnim osvrtom na stanje revizije u Republici Hrvatskoj. Ukazati će se na specifičnosti pružanja revizorskih usluga na području Republike Hrvatske. Detaljnije se obrađuje problematika koncentracije na tržištu revizorskih usluga i otvorena pitanja u vezi regulacije tržišnog natjecanja u segmentu pružanja revizorskih usluga. Dodatno, posebno se analiziraju financijski pokazatelji koji se koriste za ocjenu financijske stabilnosti i uspješnosti poslovanja u empirijskom dijelu rada.

Treći dio se bavi empirijskim dijelom ovog diplomskog rada, tj. komparativnom analizom uspješnosti poslovanja revizorskih poduzeća u Republici Hrvatskoj, te postojanju trendova u promatranom razdoblju na temelju podataka iz definiranog uzorka revizorskih društava. Također, u empirijskom dijelu rada istraženo je i postoje li statistički značajne razlike između revizijskih društava iz skupine „Velika četvorka“ te ostalih revizijskih društava. Na kraju ovog dijela prikazuju se rezultati analize dobivenih rezultata istraživanja, te se donose zaključci istraživanja.

Četvrti dio je zaključak koji cijeli diplomski rad upotpunjuje u jednu cjelinu.

2. REGULATORNI OKVIR REVIZIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

U današnje vrijeme koje je okarakterizirano suvremenim poslovanjem te stalnim napretkom računovodstvene znanosti uloga revizije je sve značajnija, a broj njenih korisnika sve veći. To se ogleda u činjenici da poslovne partnere, kupce i javnost zanima uspješnost poduzeća s kojim posluju, a sve te informacije prikazane su u financijskim izvještajima. Ipak, postavlja se pitanje jesu li prikazane informacije istinite i pravovremene, a upravo je zadatak revizije da to otkrije, a kako bi došlo do pravilnog funkcioniranja revizijske profesije ističe se važnost regulatornog okvira. Naime, kod revizije, kao i kod drugih profesija nužno je utvrditi određena pravila po kojima revizori moraju djelovati.

Revizija potječe od latinske riječi „revidere” što znači ponovno vidjeti, pregledati i u skladu s tim revizija predstavlja naknadni pregled i preispitivanje poslovnih procesa i stanja, a može se definirati kao sustavni proces objektivnog pribavljanja i vrednovanja dokaza u odnosu na tvrdnje o ekonomskim postupcima i događajima. Potrebno je utvrditi stupanj usklađenosti tih tvrdnji, uspostavljenih kriterija i dostavljanje tih rezultata zainteresiranim korisnicima.⁵

Na današnji regulativni okvir revizijske profesije u cijelom svijetu značajno su utjecali poznati skandali na revizijskom tržištu koji su uvelike narušili povjerenje korisnika u revizore, a time i svrhu postojanja revizije. Jedan od najpoznatijih skandala veže se za dva imena, 'Enron i Andersen' te su se tom aferom istaknuli brojni nedostaci računovodstva i revizije i potakla važne promjene u vezi regulacije revizije. Enron je bio sedmo najveće poduzeće u SAD-u po prihodima te često reklamiran kao inovativni prodavač prirodnog plina i električne energije, sve do 2001. godine kada su isplivale sve manipulacije i kršenja općeprihvaćenih računovodstvenih načela, dok je revizorska tvrtka Andersen bila peta po veličini revizorska tvrtka na svijetu sa 85.000 zaposlenika. Propast Enrona doveo je do detaljnog ispitivanja revizorskih društava koje istovremeno pružaju usluge revidiranja i savjetovanja.⁶

⁵ Tušek, B. i Žager, L. (2007): Revizija. Zagreb : Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 47.

⁶ Marić, I. (2016): Analiza transparentnosti revizorskih društava u Republici Hrvatskoj, diplomski rad, Ekonomski fakultet Split, str. 30.

Kao odgovor na brojne korporativne i računovodstvene skandale koji su rezultirali umanjnjem javnog povjerenja u praksu računovodstva i izvještavanja., donesen je Sarbanes-Oxley zakon, a njegove najvažnije zahtjeve može se sažeti u nekoliko točaka navedenih u nastavku⁷:

- osnivanje Odbora za nadzor računovodstva javnih poduzeća,
- zahtjev za neovisnošću revizora,
- veća odgovornost društava,
- unaprijeđeno financijsko izvještavanje,
- sprječavanje sukoba interesa,
- kriminalno gonjenje zbog prevara.

Nastavak rada donosi uvid u regulatorni okvir revizije u Republici Hrvatskoj govoreći o obveznicima zakonske revizije, osobama ovlaštenim za pružanje revizorskih usluga, revizorskim uslugama, temeljnim obilježjima provođenja zakonske revizije i sustavu nadzora.

2.1. Obveznici zakonske revizije

Obveza zakonske revizije propisana je člankom 20. Zakona o računovodstvu⁸ prema kojem obvezu revizije imaju subjekti od javnog interesa te velika i srednja poduzeća, odnosno njihovi godišnji odvojeni i konsolidirani financijski izvještaji. Također, revidirani moraju biti i godišnji financijski izvještaji poduzetnika koji su matična društva velikih i srednjih grupacija.

Kako bi se dobio uvid što su zapravo mala, srednja i velika poduzeća, važno je vidjeti njihovu raščlambu prema Zakonu o računovodstvu (ZOR)⁹. Naime, poduzeća se razvrstavaju na male, srednje i velike ovisno o ukupnoj aktivi, iznosu prihoda i prosječnom broju radnika tijekom jedne poslovne godine.

⁷ Vukšić, Z. (2013): Utjecaj Sarbanes-Oxley zakona na računovodstveno i porezno zakonodavstvo, Porezni vjesnik 9/2013., str. 119.

⁸ Narodne novine (2015): Zakon o računovodstvu, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 78

⁹ Ibidem

Mali poduzetnici su oni koji ne prelaze dva od sljedećih uvjeta (ZOR¹⁰):

- ukupna aktiva 32.500.000,00 kuna,
- prihod 65.000.000,00 kuna,
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine: 50.

Srednji poduzetnici su oni koji prelaze barem dva od tri uvjeta za male poduzetnike, ali ne prelaze dva od sljedećih uvjeta¹¹:

- ukupna aktiva 130.000.000,00 kuna,
- prihod 260.000.000,00 kuna,
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine: 250.

Veliki poduzetnici su oni koji prelaze dva uvjeta iz definicije srednjih poduzetnika.

Važno je istaknuti da su obveznici revizije i dionička društava te komanditna društva i društva s ograničenom odgovornošću čiji odvojeni, odnosno konsolidirani podaci u godini koja prethodi reviziji prelaze dolje navedene u dva od sljedeća tri slučaja:

- iznos ukupne aktive 15.000.000,00 kuna,
- iznos prihoda 30.000.000,00 kuna,
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine – 25.

Ukoliko ne podliježu obvezi revizije na temelju prethodno navedenih uvjeta, obvezu revizije imaju u poduzetnici koji su podnijeli zahtjev za uvrštavanje svojih vrijednosnih papira na uređeno tržište, kao i oni poduzetnici koji su bili sudionici poslovnih spajanja ili podjela kao preuzimatelji ili novoosnovana društva.

2.2. Osobe ovlaštene za pružanje revizorskih usluga

Ovlašteni revizor može se definirati kao fizička osoba s odobrenjem za rad izdanim od strane Ministarstva financija u skladu s odredbama Zakona o reviziji¹², dok u slučaju ovlaštenog

¹⁰ Narodne novine (2015): Zakon o računovodstvu, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 78

¹¹ Ibidem

¹² Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 127

revizora iz druge države članice uz odobrenje Ministarstva financija, ovlaštenu revizora ima i odobrenje nadležnog tijela države članice.

Prema članku 5. Zakona o Reviziji osobe koje su ovlaštene za pružanje revizorskih usluga su sljedeće¹³:

- Revizorske usluge u Hrvatskoj obavljaju se od strane revizorskog društva koje posjeduje odobrenje za rad izdano od strane Ministarstva financija pri čemu društvo ima barem jednog zaposlenog ovlaštenog revizora.
- Zakonska revizija u Hrvatskoj može se obavljati i od strane revizorskog društva iz druge države članice registriranog od strane Ministarstva financija.
- Revizorske usluge u revizorskom društvu pružaju ovlaštenu revizori koji moraju biti zaposlenici revizorskog društva pri čemu ovlaštenu revizor nema mogućnost sklapanja ugovora o radu niti smije za svoj ili tuđi račun na bilo koji drugi način pružati revizorske usluge s drugim revizorskim društvima.
- Prilikom obavljanja određenih revizorskih usluga u revizorskom društvu mogu sudjelovati i osobe koje nisu ovlaštenu revizori ukoliko je njihov rad planiran i nadziran od strane glavnog revizijskog partnera.
- Revizorske usluge moraju se obavljati neovisno, samostalno i objektivno sukladno Zakonu o reviziji, Međunarodnim revizijskim standardima te drugim propisima i pravilima.

Prema Pravilniku o stalnom stručnom usavršavanju ovlaštenih revizora ovlaštenu revizori su obvezni stručno se usavršavati što se ostvaruje kroz trogodišnje razdoblje i 120 sati stalnog stručnog usavršavanja pri čemu je nužno ostvariti barem 30 sati usavršavanja svake pojedine godine.

¹³ Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 127

Organizirano stalno stručno usavršavanje ovlaštenih revizora ostvaruje se na sljedeće načine¹⁴:

- stručna savjetovanja, simpoziji, konferencije, okrugli stolovi, radionice i seminari u organizaciji Hrvatske revizorske komore,
- savjetovanja, kongresi, simpoziji, konferencije i seminari drugih organizacija,
- seminari, savjetovanja, simpoziji, kongresi i konferencije koje organizira neka međunarodna organizacija i/ili inozemna profesionalna organizacija, koja je ujedno i član IFAC-a ili FEE-a,
- različite edukacije organizirane od strane poslodavca ovlaštenog revizora interno kroz savjetovanja, simpozije, kongrese, konferencije, tečajeve, seminare, radionice i slično koje se odnose na razvoj, održavanje i širenje profesionalnih kompetencija.

Važno je istaknuti da Odbor za stručno osposobljavanje i stalno stručno usavršavanje ima zadaću utvrđivanja programa organiziranog stalnog stručnog usavršavanja koji obuhvaća sve oblike organiziranog stalnog stručnog usavršavanja koji su prethodno navedeni, a uz suglasnost Upravnog vijeća Komore, operativno organizira i prati provođenje stručnog usavršavanja.

2.3. Revizorske usluge

Prema članku 4. Zakona o reviziji revizijske usluge obuhvaćaju sljedeće¹⁵:

- zakonska revizija,
- druge revizije financijskih izvještaja,
- uvid u financijske izvještaje,
- ostali revizijski angažmani s izražavanjem uvjerenja te usluge povezane s revizijom financijskih izvještaja,

¹⁴ Pravilnik o stalnom stručnom usavršavanju ovlaštenih revizora. Dostupno na: http://www.revizorska-komora.hr/pdf/Propisi/Pravilnik%20o%20stalnom%20strucnom%20usavršavanju_2014%20procisceni%20tekst.pdf

¹⁵ Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 127

- druge poslove čije je obavljanje posebnim propisom povjereno revizorskim društvima.

Zakonska revizija podrazumijeva reviziju godišnjih financijskih izvještaja i godišnjih konsolidiranih financijskih izvještaja koja je zahtijevana na temelju prava Europske unije, na temelju propisa Republike Hrvatske ili dobrovoljno obavljena na zahtjev malih poduzeća ukoliko je s obzirom na opseg i sadržaj jednakovrijedna s revizijom koja se provodi u skladu s propisima RH.

Revizija financijskih izvještaja predstavlja provjeru i ocjenjivanje godišnjih financijskih izvještaja i godišnjih konsolidiranih financijskih izvještaja i drugih financijskih izvještaja te podataka i metoda koje su korištene pri njihovom sastavljanju. Na temelju navedenog daje se neovisno stručno mišljenje o tome daju li financijski izvještaji u svim značajnim odrednicama istinit i fer prikaz financijskog položaja i uspješnosti poslovanja te novčanih tokova u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja ili, ukoliko je to primjenjivo, jesu li financijski izvještaji u skladu s propisima.

Uvid u financijske izvještaje može se definirati kao angažman prilikom kojeg ovlaštenu revizor i revizorsko društvo donose zaključak o tome je li temeljem postupaka koji ne pružaju sve dokaze potrebne u slučaju obavljanja revizije financijskih izvještaja uočeno nešto zbog čega se smatra da financijski izvještaji nisu pripremljeni u svim značajnijim odrednicama sukladno s okvirom financijskog izvještavanja.

2.4. Temeljna obilježja provođenja zakonske revizije

Obveznici zakonske revizije imenuju revizorsko društvo za obavljanje revizije najkasnije tri mjeseca prije završetka izvještajnog razdoblja na koje se zakonska revizija odnosi u skladu sa zakonom kojim se uređuju trgovačka društva. Pritom odabir revizorskog društva ne smije biti ničim uvjetovan te se zabranjuje svaka ugovorna odredba koja dovodi do ograničavanja izbora obvezniku zakonske revizije tako da se obavljanje zakonske revizije mora ugovoriti s određenim revizorskim društvom određene kategorije ili s popisa revizorskih društava. Prethodno navedene odredbe ugovora su ništete.

Prema stavku 1. članka 43. Zakona o reviziji¹⁶ nadzorna tijela ovlaštena za nadzor poslovanja subjekata od javnog interesa čije obavljanje poslova je propisano posebnim zakonom mogu tim subjektima propisati obvezu ugovaranja zakonske revizije s više međusobno neovisnih revizorskih društava, te odrediti uvjete za uređivanje odnosa između revizorskih društava imenovanih za obavljanje zajedničke revizije. Subjekti od javnog interesa, osim onih iz stavka 1. ovoga članka, koji samostalno ili zajedno sa svojim ovisnim društvima, u poslovnoj godini koja prethodi poslovnoj godini na koju se zakonska revizija odnosi, ispunjavaju jedan od sljedećih uvjeta:

- zapošljavaju prosječno više od 5000 radnika tijekom poslovne godine u Republici Hrvatskoj,
- imaju aktivu veću od 5.000.000.000,00 kuna na zadnji dan poslovne godine,

moraju ugovoriti zakonsku reviziju s najmanje dva međusobno neovisna revizorska društva te takva zakonska revizija rezultira podnošenjem zajedničkog revizorskog izvješća.

Revizorsko društvo koje pruža usluge u području financija i računovodstva, daje porezne savjete, pruža usluge poslovnog savjetovanja, procjenjuje vrijednost društva, imovine i obveza, sudskog vještačenja i drugih usluga iz područja odgovornosti posloводства ne može obavljati zakonsku reviziju istom pravnom subjektu za istu poslovnu godinu. Uz zabranu obavljanja zakonske revizije revidiranom subjektu, zabrana se odnosi i na s njim povezana društva te na revizorsko društvo i sva povezana društva revizorskog društva.

Prema članku 45. Zakona o reviziji¹⁷:

- Revidirani subjekt ima obvezu stavljanja na raspolaganje cjelokupne potrebne dokumentacije, isprava i izvješća revizorskom društvu te omogućavanje pristupa računalnim programima i pružanja svih relevantnih informacija potrebnih za obavljanje zakonske revizije.
- Subjekt mora tijekom radnog vremena osigurati revizorskom društvu pristup i korištenje poslovnih prostora kako bi se zakonska revizija obavljala neometano i

¹⁶ Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 127

¹⁷ Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 127

bez prisutnosti drugih osoba te staviti na raspolaganje odgovarajuću opremu i radnike.

- Subjekt koji prilikom svog poslovanja koristi informatičku tehnologiju mora revizorskom društvu omogućiti pristup svim programima i elektroničkim zapisima, što podrazumijeva i izliste i preslike na elektroničkim medijima te na zahtjev revizorskog društva omogućiti pomoć pri izvođenju programa i dati informacije o služenju tim programima.

Revizorsko društvo, ovlaštenu revizor, glavni revizijski partner i svaka osoba koja je u mogućnosti izravnog ili neizravnog utjecaja na rezultat revizorskih usluga moraju tijekom razdoblja koje obuhvaćaju financijski izvještaji koji su predmet zakonske revizije i za vrijeme obavljanja revizorskih usluga biti neovisni u odnosu na revidirani subjekt te im nije dopušteno sudjelovati u donošenju odluka revidiranog subjekta.

Prema članku 50. Zakona o reviziji ovlaštenu revizor i glavni revizijski partner koji su zaduženi za obavljanje zakonske revizije u ime revizorskog društva, prije isteka razdoblja od najmanje jedne godine ili, kod zakonske revizije subjekata od javnog interesa, isteka razdoblja od najmanje dvije godine nakon prestanka obavljanja dužnosti ovlaštenog revizora ili glavnog revizijskog partnera u vezi sa zakonskom revizijom, ne smiju¹⁸:

- prihvatiti položaj člana uprave, nadzornog odbora ili upravnog odbora revidiranog subjekta,
- prihvatiti položaj voditelja računovodstvenog i/ili financijskog područja revidiranog subjekta,
- ako je to primjenjivo, postati član revizijskog odbora revidiranog subjekta ili, ako takav revizijski odbor ne postoji, postati član organa koji obavlja funkciju koja je jednakovrijedna funkciji revizijskog odbora.

Revizorsko društvo ima obvezu sastavljanja revizorskog izvješća o obavljenoj zakonskoj reviziji godišnjih financijskih izvještaja ili godišnjih konsolidiranih financijskih izvještaja koje je u

¹⁸ Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 127

skladu s Međunarodnim revizijskim standardima, odredbama Zakona o reviziji i drugim propisima.

Prema Zakonu o računovodstvu revizorsko izvješće uključuje¹⁹:

- uvodne napomene u kojim se navode financijski izvještaji koji su predmet revizije te okvir financijskog izvještavanja uporabljen prilikom njihovog sastavljanja,
- opis opsega zakonske revizije i navođenje revizijskih standarda u skladu s kojima je revizija obavljena,
- mišljenje revizora koje jasno izražava pružaju li revidirani godišnji financijski izvještaji istinit i fer prikaz financijskog položaja poduzetnika sukladno Zakonu o računovodstvu i Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja, odnosno Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja, te jesu li godišnji financijski izvještaji usklađeni s propisima koji uređuju poslovanje poduzetnika ako propisi zahtijevaju takvo mišljenje revizora. Pritom revizor može izraziti pozitivno ili uvjetno mišljenje ili negativno ili se ovlaštenu revizor može suzdržati od izražavanja mišljenja ako ga nije u mogućnosti izraziti,
- isticanje pitanja i navođenje ostalih pitanja na koje revizor želi ukazati, ali bez izražavanja mišljenja s ogradom, ukoliko je to zahtijevano od strane Međunarodnih revizijskih standarda,
- mišljenje o usklađenosti izvješća posloводства s godišnjim financijskim izvještajima za istu poslovnu godinu,
- mišljenje o tome je li izvješće posloводства sastavljeno u skladu s Zakonom o računovodstvu,
- izjavu o tome je li, a na temelju znanja i razumijevanja poslovanja poduzetnika i njegova okruženja stečenog u okviru revizije, revizor identificirao značajne pogrešne prikaze u godišnjem izvješću te, ako ih ima, opisati prirodu takvih pogrešaka.

Iznos naknade za obavljanje zakonske revizije ne smije biti podložan nikakvom obliku uvjetovanja te ne smije ovisiti niti biti povezan s pružanjem dodatnih usluga revidiranom

¹⁹ Narodne novine (2015): Zakon o računovodstvu, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 78

subjektu. Kada se govori o obavljanju zakonske revizije kod subjekata od javnog interesa važno je naglasiti da revizorsko društvo koje obavlja zakonsku reviziju kod ovih subjekata mora imati najmanje tri ovlaštena revizora zaposlena u punom radnom vremenu.

Isto revizorsko društvo može obavljati zakonsku reviziju subjekata od javnog interesa najviše sedam uzastopnih godina, uključujući razdoblje početnog angažmana od najmanje godinu dana u skladu s člankom 17. stavkom 1. Uredbe (EU) br. 537/2014.

2.5. Sustav nadzora

Kada se govori o nadzoru nad ovlaštenim revizorima i revizorskim društvima misli se na ispitivanje i provjeru postupa li i na koji način ovlašten revizor i revizorsko društvo u skladu s odredbama Zakona o reviziji i, ukoliko je to primjenjivo, Uredbe (EU) br. 537/2014, kao i u skladu s nacionalnim standardima i vlastitim pravilima. Također, pod nadzorom se podrazumijeva i nadzor osiguranja kvalitete rada ovlaštenih revizora i revizorskih društava obuhvaćajući pritom ocjenu pridržavanja važećih revizijskih standarda i zahtjeva neovisnosti, kvantitete i kvalitete angažiranih sredstava, zaračunatih revizorskih naknada i sustava unutarnje kontrole kvalitete revizorskog društva, potkrijepljen odgovarajućim testiranjem odabranih revizorskih spisa.

Ministarstvo financija prilikom provjere osiguranja kvalitete obavljanja zakonskih revizija godišnjih financijskih izvještaja ili konsolidiranih godišnjih financijskih izvještaja srednjih i malih poduzetnika, a koji nisu subjekti od javnog interesa, uzima u obzir da su Međunarodni revizijski standardi izrađeni tako da se primjenjuju na način proporcionalan opsegu i kompleksnosti poslovanja subjekta koji je predmet revizije, odnosno da određeni Međunarodni revizijski standardi nisu primjenjivi na takve subjekte.

Prema članku 76. Zakona o reviziji²⁰ temelji za provođenje nadzora nad ovlaštenim revizorima i revizorskim društvima su sljedeći:

²⁰ Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 127

(1) Nadzor nad ovlaštenim revizorima i revizorskim društvima provodi se na temelju analize i procjene rizika kojima su ovlaštene revizor i revizorsko društvo izloženi ili mogu biti izloženi u obavljanju revizorskih usluga te rizika kojima su izloženi ili bi mogli biti izloženi revidirani subjekti.

(2) Osim rizika iz stavka 1. ovoga članka, pri određivanju učestalosti i opsega nadzora nad ovlaštenim revizorima i revizorskim društvima u obzir se uzima veličina, utjecaj i značenje koje ovlaštene revizor i revizorsko društvo imaju na tržištu revizorskih usluga te priroda, vrsta, opseg i složenost aktivnosti koje ovlaštene revizor i revizorsko društvo obavljaju te prijedlozi nadzornih tijela ovlaštenih za nadzor poduzetnika čije je poslovanje uređeno posebnim propisima.

(3) Nadzor ovlaštenih revizora i revizorskih društava provodi se najmanje jedanput u tri godine kod ovlaštenog revizora i revizorskog društva koji obavljaju zakonsku reviziju subjekata od javnog interesa, odnosno najmanje jedanput u šest godina kod ovlaštenog revizora i revizorskog društva koji obavljaju zakonsku reviziju ostalih subjekata.

Subjekti nadzora prema odredbama Zakona o reviziji su²¹:

- ovlaštene revizori,
- samostalni revizori,
- revizorska društva,
- ovlaštene revizori i revizorska društva iz druge države članice odobreni od strane Ministarstva financija, samo glede nadzora osiguranja kvalitete rada obavljenih zakonskih revizija u RH,
- ovlaštene revizori i revizorska društva iz druge države članice odobreni od strane Ministarstva financija u slučaju izdavanja revizorskih izvješća koja se odnose na godišnje financijske izvještaje i godišnje konsolidirane financijske izvještaje izdavatelja iz članka 29. stavka 1. Zakona o reviziji,

²¹ Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 127

- revizori u trećoj zemlji i subjekti za obavljanje revizije u trećoj zemlji koje je registriralo Ministarstvo financija, a koji izdaju revizorska izvješća koja se odnose na godišnje financijske izvještaje i godišnje konsolidirane financijske izvještaje izdavatelja iz članka 29. stavka 1. ovoga Zakona,
- subjekti od javnog interesa sa sjedištem u Republici Hrvatskoj, samo glede njihovih obveza iz ovoga Zakona i Uredbe (EU) br. 537/2014.

Nadzor se može obavljati na dva načina: neposredno i posredno.²²

Neposredni nadzor podrazumijeva nadziranje u poslovnim prostorima subjekta nadzora ili pak osobe s kojom je subjekt nadzora na neki način povezan ili kojoj su povjerene određene važne revizijske funkcije. Također, neposredni nadzor podrazumijeva i pregled izvorne dokumentacije, provjeru i procjenu organizacije i cjelokupnog poslovanja subjekta nadzora i razgovor s članovima uprave odnosno izvršnim direktorima i članovima nadzornog odbora te, ukoliko je moguće, razgovor ostalim relevantnim osobama, u skladu sa svrhom i opsegom nadzora, te u prostorijama Ministarstva financija.

S druge strane, posredni nadzor podrazumijeva nadzoru u prostorijama Ministarstva financija, prikupljanje, provjeru i analizu izvještaja, obavijesti i podataka koje su subjekti nadzora dužni objavljivati, sastavljati i/ili dostavljati, u propisanim rokovima ili na zahtjev Ministarstva financija, ili ga izvještavati u slučaju postojanja propisanih činjenica i okolnosti, te praćenjem, prikupljanjem, provjerom i analizom dokumentacije, obavijesti i podataka dobivenih na zahtjev Ministarstva financija iz drugih izvora, u skladu sa svrhom i opsegom nadzora.

Nadzor se obavlja od strane ovlaštenih državnih službenika koji moraju biti neovisni u odnosu na subjekt nadzora koji je predmet nadzora. Također, ne smije doći do sukoba interesa između ovlaštenih državnih službenika i subjekta nadzora koji je predmet nadzora. Stoga je važno istaknuti da ovlašteni državni službenik nije neovisan u odnosu na subjekt nadzora ukoliko je:²³

²² Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 127

²³ Ibidem

- subjekt nadzora, suovlaštenik, odnosno suobveznik, svjedok, vještak ili osoba ovlaštena za zastupanje,
- sa subjektom nadzora ili osobom ovlaštenom za zastupanje srodnik po krvi u ravnoj liniji, a u pobočnoj liniji do četvrtog stupnja zaključno, bračni ili izvanbračni drug ili srodnik po tazbini do drugog stupnja zaključno, i po prestanku braka,
- sa subjektom nadzora ili osobom ovlaštenom za zastupanje u odnosu skrbnika, posvojitelja ili posvojenika,
- sa subjektom nadzora ili osobom ovlaštenom za zastupanje ima blizak osobni odnos,
- sa subjektom nadzora u gospodarskom, financijskom ili drugom poslovnom odnosu,
- prema subjektu nadzora postupa diskriminirajuće,
- se utvrde drugi razlozi koji dovode u sumnju nepristranost ovlaštenog državnog službenika.

Ovlašteni državni službenici koji provode nadzor moraju biti ovlašteni revizori koji posjeduju odgovarajuću stručnu naobrazbu i relevantno iskustvo pri obavljanju zakonske revizije i financijskom izvještavanju. Također, moraju biti osposobljeni za provedbu nadzora osiguranja kvalitete rada ovlaštenih revizora i revizorskih društava te ne smiju biti zaposleni ili u drugom odnosu povezanosti s revizorskim društvom koje je predmet nadzora. Osim toga, treba proteći barem tri godine od datuma prestanka njihova statusa partnera, radnika ili drugog oblika povezanosti s revizorskim društvom koje je predmet nadzora, a prije početka nadzora moraju dati pisanu izjavu da ne postoji sukob interesa između njih i revizorskog društva koje je predmet nadzora.

Prema članku 94. Zakona o reviziji Ministarstvo financija može izreći jednu ili više nadzornih mjera koje su navedene u nastavku²⁴:

²⁴ Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 127

- nalog subjektu nadzora da prekine određeno postupanje i da se suzdrži od ponavljanja određenog postupanja,
- javna opomena, u kojoj se najmanje navodi odgovoran subjekt nadzora i vrsta nezakornitosti i nepravilnosti, koja se objavljuje na internetskoj stranici Ministarstva financija,
- nalog za otklanjanje nezakornitosti i/ili nepravilnosti,
- privremena zabrana ovlaštenom revizoru, revizorskom društvu i glavnom revizijskom partneru za obavljanje zakonskih revizija i/ili potpisivanje revizorskog izvješća sukladno zakonu kojim se uređuje prekršajni postupak,
- utvrđenje da revizorsko izvješće ne ispunjava zahtjeve iz članka 58. ovoga Zakona i, ako je to primjenjivo, članka 10. Uredbe (EU) br. 537/2014,
- privremena zabrana članu revizorskog društva za obavljanje funkcije u revizorskom društvu ili članu upravnog ili upravljačkog tijela subjekta od javnog interesa za obavljanje funkcije u subjektu od javnog interesa, sukladno zakonu kojim se uređuje prekršajni postupak,
- ukidanje rješenja kojim je izdano odobrenje za rad revizorskom društvu, ovlaštenom revizoru ili ukidanje rješenja kojim je izdano odobrenje za rad ovlaštenom revizoru iz druge države članice, ovlaštenom revizoru iz treće zemlje ili ukidanje registracije revizorskom društvu iz druge države članice, subjektu za obavljanje revizije u trećoj zemlji i revizoru u trećoj zemlji ili naložiti brisanje iz registra iz članka 34. stavka 3. ovoga Zakona.

3. TRŽIŠTE REVIZORSKIH USLUGA

Sušтина revizijske profesije očituje se u vezi koja pruža povjerenje između korisnika financijskih izvještaja i osoba koje su odgovorne za upravljanje poslovnim subjektom. Upravo iz prethodno navedene činjenice proizlazi da revizija odnosno provoditelji revizije moraju djelovati u javnome interesu, što za sobom povlači i potrebu uspostavljanja odgovarajućih kontrolnih mehanizama koji reviziju odvajaju od tipičnih usluga, cijena kojih se određuje isključivo na osnovi tržišnih zakonitosti. Ipak, praksa pokazuje drugačije budući da postoje brojni slučajevi iz prakse koji ukazuju na „trgovanje“ mišljenjima revizora pa samim time revizija poprima obilježje tipične usluge i udaljuje se od smisla svoga postojanja.

Na dinamiku procesa tržišnog natjecanja mogu utjecati različiti čimbenici kao što je otvorena mogućnost ulaska na tržište novih poduzetnika i izlaska poduzetnika s tržišta. Stoga postojanje vladajućeg položaja na tržištu ovisi i o visini prepreka ulaska na tržište poput prednosti nastalih diferencijacijom proizvoda, apsolutnim prednostima u troškovima, potrebama visokih ulaganja i visokih poslovnih rizika obavljanja neke djelatnosti, djelovanja ekonomije razmjera (obujma) i pravnih propisa.²⁵ Ekonomija obujma i obuhvata utječu na revizijsku profesiju što se očituje kroz nastajanje oligopola koji se definira kao oblik organizacije tržišta na kojem djeluje nekoliko ili manji broj međusobno ovisnih proizvođača homogenog ili diferenciranog proizvoda, pri čemu je mogućnost ulaska na tržište i izlaska s tržišta ograničena.²⁶

Upravo tržište revizorskih usluga ima obilježje oligopola budući da kod njega dominiraju četiri velike tvrtke, a ostatak otpada na određeni broj srednje velikih revizorskih tvrtki i na mnogobrojna mala revizorska društva od kojih je izražena cjenovna konkurencija. Kao što je rečeno, za oligopolno tržište karakteristična je činjenica da nekoliko velikih ponuđača usluga ustupa svoje ograničene resurse onim klijentima koji ponude najviše. Ipak, udio četiriju najvećih revizorskih tvrtki među poslovnim subjektima kojih su vrijednosnice izlistane na financijskim tržištima Sjedinjenih Američkih Država i dalje raste.²⁷

²⁵ Čičin – Šain, D. i sur. (2011): Oligopol na tržištu telekomunikacijskih usluga u Republici Hrvatskoj, *Oeconomica Jadertina*, str.3.

²⁶ Pavić, I., Benić, Đ., Hashi, I., (2009): *Mikroekonomija*, Ekonomski fakultet Split, str. 457.

²⁷ Zenzerović, R. (2011): Je li nam potrebna tarifa revizijskih usluga - osvrt na postojeće stanje i perspektive u budućnosti. *Ekonomski pregled*, 62 (12) 709-728.

Promatrajući na globalnoj razini, cijenu revizijskih usluga kroz posljednjih nekoliko desetljeća karakterizira volatilnost. Nakon udruživanja velikih revizorskih tvrtki i smanjenja njihovoga broja s velike osmorice (tzv. „Big 8“) na veliku petorku, došlo je do očekivanog povećanja razine cijena revizijskih usluga. Uz pružanje revizijskih usluga, revizijske su tvrtke sve veći naglasak stavljale na nerevizijske usluge što dovodi do pada cijena usluga revizije ali i povećanja sveukupnih prihoda. Globalno poznat slučaj Enrona rezultirao je propašću jedne od pet najvećih revizorskih tvrtki (Arthur Andersen), što je fokus investicijske javnosti usmjerilo na kvalitetu financijskoga izvještavanja i u konačnici dovelo do povećanja cijena revizijskih usluga uslijed intenzivnijih angažmana revizora. U posljednjim su godinama zabilježeni negativni trendovi u kretanju cijena revizijskih usluga što je ponajprije posljedica sljedećih događaja²⁸:

- povećanje kvalitete sustava internih kontrola poslije donošenja Sarbanes-Oxley zakona u Sjedinjenim Američkim Državama, nakon čega su uslijedile promjena zakonske regulative i u mnogim drugim državama širom svijeta, naglašavanja neovisnosti revizora i razdvajanja revizijskih od nerevizijskih usluga;
- činjenice da su klijenti odabirali revizore isključivo na osnovi cijene revizijskih usluga i
- usporedbe cijene koju je zaračunao postojeći revizor s prosječnim cijenama revizije.

Nastavak rada donosi uvid u potražnju za revizorskim uslugama, problematiku koncentracije na revizorskim uslugama i tržište revizorskih usluga u Republici Hrvatskoj.

3.1. Potražnja za revizorskim uslugama

Do potražnje za revizijskim uslugama dolazi uslijed izražene potrebe za nadzorom rada menadžmenta kojim se osigurava učinkovito funkcioniranje tržišta i alokacija resursa budući da je funkcija revizora pružanje provjerenih informacija, koje su inače dostupne dobro

²⁸ Zenzerović, R. (2011): Je li nam potrebna tarifa revizijskih usluga - osvrt na postojeće stanje i perspektive u budućnosti. *Ekonomski pregled*, 62 (12) 709-728.

obaviještenom menadžmentu, primarno lošije obaviještenim investitorima čiji interes za potvrdom točnosti informacija iz financijskih izvještaja stvara podlogu potražnje za revizijom.²⁹

Potražnja za revizijskim uslugama proizlazi iz procesa komunikacije računovodstvenih informacija u kojem se informacije prenose do zainteresiranih stranaka i potencijalnih korisnika, a rezultat je četiri uvjeta koja su navedena u nastavku³⁰:

- Sukob interesa. Menadžment pojedinog poslovnog subjekta predstavlja ključan faktor pri donošenju odluka i izboru metode izvještavanja. Budući da menadžer svojim odlukama ima mogućnost utjecaja na konačan iznos određenih stavki financijskih izvještaja koje mu prema ugovoru donose određene bonuse. Najčešći kriterij isplata bonusa menadžerima su zarada po dionici i likvidnost koji daju mogućnost manipulacije s ciljem kratkoročnog postizanja željenih rezultata što može rezultirati dugoročno štetnim posljedicama za društvo. Stoga menadžer namjerno kreira informacije kako bi postigao osobnu korist. Upravo zbog prethodno navedenog javlja se potreba za neovisnom revizijom.
- Posljedice. Do potražnje za neovisnom revizijom financijskih izvještaja dolazi i uslijed mogućih posljedica koje nastaju objavljivanjem revizijskog mišljenja. Naime, revizijsko mišljenje uz smanjenje asimetrije informacija posljedično utječe i na cijene dionica pojedinog društva što predstavlja tipičan primjer ekonomskih posljedica revizijskog mišljenja. Osim toga, ako objavom revizorskog mišljenja dolazi do povećanog opsega trgovanja pojedinim dionicama može se zaključiti kako ono, donoseći nove informacije korisnicima financijskih izvještaja, ima određene ekonomske posljedice.
- Složenost. Financijski izvještaji su sve kompleksniji, a od korisnika se zahtijeva određena razina stručnosti i poznavanja informacijskog sustava korištenog prilikom sastavljanja financijskih izvještaja. Stoga je posebno izražena potražnja za revizijskim uslugama budući da pojedini korisnici financijskih izvještaja nisu u

²⁹ Soltani, B. (2009): Revizija, Međunarodni pristup, MATE d.o.o. Zagreb. str. 33.

³⁰ Ibidem, str. 46.

možnosti putem samostalne analize otkriti pogreške koje mogu značajno utjecati na donošenje poslovnih odluka.

- Udaljenost. Odvajanjem funkcija vlasništva i upravljanja korisnici financijskih izvještaja često ne mogu utjecati na oblik i način izvještavanja pojedinog društva što često dovodi do udaljenosti koja je okarakterizirana fizičkim odvajanjem, vremenskim ograničenjima ili troškovnim ograničenjima. Naime, korisnicima financijskih izvještaja često je institucionalno ili zakonski onemogućen pristup informacijama o poslovanju poduzeća dok su vremenski ili troškovno ograničeni da postupak revizije obave sami u slučaju omogućenog pristupa. Unatoč navedenim ograničenjima korisnici informacija iz financijskih izvještaja motivirani su da se kvalitetno informiraju pri donošenju poslovnih odluka uslijed čega nastaje potreba za uslugama neovisne treće strane odnosno neovisnog revizora.

3.2. Problematika koncentracije na revizorskim tržištima

Kada se govori o slabostima revizijskog tržišta prvenstveno je važno spomenuti izraženu koncentriranost tržišta u kojem dominira velika četvorka. Uzimajući u obzir specifičnosti revizijskih tržišta na kojima se očituje razlika među velikim i malim revizorskim društvima može se dogoditi da mala revizorska društva koja su više prihodovno izložena gubitku pojedinog klijenta pribjegavaju i pojedinim neetičnim radnjama s ciljem udovoljavanja svojih klijenata. Naime, negativna ocjena financijskih izvještaja klijenta može u određenim slučajevima dovesti do gubitka klijenta, odnosno poduzeća koja nisu zadovoljna dobivenim mišljenjem mogu provesti rotaciju revizora.

Globalno gledajući, na revizijskim tržištima postoji konkurencija između četiri najveće revizijske kuće poznate pod nazivom Velika četvorka i ostalih manjih revizorskih tvrtki. Velika četvorka pruža svoje usluge u više od 150 zemalja i samim time je prijetnja ostalim manjim revizijskim tvrtkama. Problematika koncentracije na revizorskom tržištu očituje se u povećanju pristojbi te

četiri tvrtke i smanjenja naknada, gubitka samostalnosti i smanjenja kvaliteta rada ostalih revizorskih tvrtki.

Ukoliko se govori samo o listanim kompanijama Velika četvorka kontrolira 90% tržišta. Klijenti koji biraju usluge Velike četvorke fokusirani su na kvalitetu revizije, ugled tvrtke, sposobnost i znanje zaposlenika tvrtke, a ne na troškove revizije. Oligopol na tržištu nije stalan te se koncentracija može mijenjati, a čimbenici koji utječu na promjenu koncentracije na tržištu su³¹:

- Rotacija revizora – ima veliku važnost pri osiguravanju neovisnosti revizora. Pravila za rotaciju revizora razlikuju se u ovisnosti o propisima koji se primjenjuju u toj zemlji.
- Promjena revizora od strane klijenta - ukoliko klijent nije zadovoljan troškovima ili kvalitetom usluga revizije ili ako dolazi do promjene u vlasničkoj strukturi klijent može sam promijeniti revizora.
- Promjene broja klijenata usluga revizije - Promjene u broju klijenata imaju utjecaj na koncentraciju revizijskog tržišta budući da neke revizijske tvrtke dobivaju nove klijente dok kod drugih dolazi do smanjenja klijenata. Na tržištu se broj revizijskih angažmana stalno mijenja, osnivaju se nove tvrtke, dolazi do likvidacije i spajanja postojećih tvrtki itd.
- Promjene broja revizorskih tvrtki – do promjena u broju revizijskih tvrtki dolazi uslijed osnivanja novih tvrtki, spajanja i zatvaranja postojećih tvrtki. Spajanje tvrtki ima velik utjecaj na koncentraciju tržišta jer spajanjem tvrtke jačaju svoju tržišnu moć i povećavaju tržišni udio.

Dakle, može se uočiti da problematika visoke koncentracije na revizorskom tržištu ima negativan utjecaj na velik broj revizijskih tvrtki i klijente kod kojih se obavljaju usluge revizije. Manje revizijske tvrtke teško ulaze na tržišta koja su visoko koncentrirana te imaju probleme kod pridobivanja novih klijenata, a s druge strane klijenti imaju manji izbor revizorskih tvrtki pa se javljaju problemi neovisnosti revizora. Internacionalizacije poslovanja, ugled većih tvrtki,

³¹ Romić, T. (2016): Analiza učestalosti rotacije revizorskih društava u obavljanju revizije, diplomski rad. Ekonomski fakultet Split. str. 25.

djelovanje ekonomije razmjera i složeni računovodstveni standardi otežavaju ulazak na tržište manjim i srednjim tvrtkama.³²

3.3. Tržište revizorskih usluga u Republici Hrvatskoj

Povijesni razvoj suvremene revizije u Hrvatskoj može se podijeliti kroz sljedeće etape³³:

- Razvoj suvremene revizije u RH započinje početkom tridesetih godina 20. stoljeća. 1935. u Zagrebu u sklopu Trgovinsko-industrijske komore dolazi do osnivanja Revizorskog ureda što se smatra početkom organiziranoga bavljenja revizijom.
- Četiri godine poslije Revizorski se ukida, pa revizija ne postoji sve do 1993. godine u kojoj na snagu stupa Zakon o reviziji u kojem se kroz 30 članaka definira pojam revizije financijskih izvještaja, utvrđuju osobe koje mogu obavljati reviziju, regulirane su revizorske tvrtke, vrste revizijskog mišljenja i neka od ostalih značajnih pitanja iz područja revizije, a obveznici revizije utvrđeni su Zakonom o računovodstvu.
- U studenom 2005. godine usvojen je novi Zakon o reviziji u kojem je regulirano niz otvorenih problema i kojim se još uvijek nastoje riješiti neki stari i određeni novonastali problemi sa 47 novih članaka.
- Prvu tarifu revizorskih usluga Hrvatska revizorska komora donijela je u 2006. godini pri čemu je utvrđen najniži iznos naknada za revizijske usluge.
- Zbog snažnih pritisaka korisnika revizijskih usluga često suočenih sa značajno višom cijenom revizije u odnosu na onu zaračunatu prije donošenja tarife, 20. srpnja 2007. godine donesena je nova tarifa s povoljnijim cijenama za korisnike revizijskih usluga.

³² Ibidem

³³ Zenzerović, R. (2011): Je li nam potrebna tarifa revizijskih usluga - osvrt na postojeće stanje i perspektive u budućnosti. *Ekonomski pregled*, 62 (12) 709-728.

Tržište revizorskih usluga je, kao i na globalnoj razini, koncentrirano te najveći dio tržišnoga kolača uzima nekoliko najvećih revizorskih kuća. Uslijed takvih trendova na tržištu od 2008. godine dolazi do konsolidacije i koncentracije malih kompanija. Rušenje cijene revizije počinje također 2008. kada se ukida najniža tarifa propisana Zakonom o reviziji. Navedeno ukidanje traženo je od strane obveznika revizije, a revizori su, da bi očuvali posao, svakako htjeli sklopiti nove ugovore, što je u konačnici dovelo do dampinških cijena. Cijena revizije potpuno je prepuštena tržištu godinu kasnije, a udar za revizore bila je i odluka da se Zakonom o javnoj nabavi za javne tvrtke revizija pribavlja prema kriteriju najniže cijene, što je cijenu revizorskih usluga u javnom sektoru srušilo čak 70 posto.³⁴

Dalji pad posla za revizore tijekom krize stvara činjenica da su brojnim privatnim kompanijama značajno pali prihodi, te samim time više nisu bile obveznici revizije. Također, vrlo je teško odrediti i procijeniti koliko revizija stoji buduću da većina hrvatskih poduzeća visinu naknade za reviziju tretira kao poslovnu tajnu, iako je na snazi pravilnik prema kojem tu informaciju moraju objaviti u bilješkama uz financijski izvještaj.³⁵

3.4. Pokazatelji uspješnosti poslovanja revizorskih društava

Pokazatelji uspješnosti poslovanja predstavljaju pokazatelje na temelju kojih se omogućuje brz uvid u financijsko stanje poduzeća.

Isti daju skraćenu sliku o poslovanju, dok je prije donošenja investicijskih odluka nužno i imati kvalitetniji uvid u poslovanje poduzeća.

Da revizorsko poduzeće uspješno posluje može se zaključiti samo ako ima zadovoljavajuće vrijednosti pokazatelja uspješnosti koji se dobivaju stavljajući u odnos stavke iz temeljnih financijskih izvještaja (bilance i računa dobiti i gubitka).

³⁴ Liber media (2013): Korist od kvalitetne revizije neusporedivo premašuje troškove, s Interneta, dostupno na: <https://lider.media/aktualno/tvrtke-i-trzista/poslovna-scena/korist-od-kvalitetne-revizije-neusporedivo-premasuje-troskove/> (1.10.2018.)

³⁵ Ibidem

Pokazatelj likvidnosti

Tablica 1: Odabrani pokazatelji likvidnosti

NAZIV POKAZATELJA	BROJNIK	NAZIVNIK
koeficijent tekuće likvidnosti	kratkotrajna imovina	kratkoročne obveze

Izvor: Žager, K., Žager, L. (2008): Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA, Zagreb, str.248

Vrijednost pokazatelja koeficijenta tekuće likvidnosti bi trebala biti barem 2, odnosno kratkotrajna imovina bi trebala biti dvostruko veća od kratkoročnih obveza.

Pokazatelj zaduženosti

Tablica 2: Odabrani pokazatelji zaduženosti

NAZIV POKAZATELJA	BROJNIK	NAZIVNIK
Koeficijent zaduženosti	Ukupne obveze	Ukupna imovina

Izvor: Šarlija (2009): Financijska analiza, preuzeto sa: http://www.mathos.unios.hr/analizapp/Files/Financijska_analiza.doc.pdf

Velik razmjer duga i imovine ukazuje na povećan financijski rizik. Vrijednost koeficijenta zaduženosti ne bi trebalo prelaziti vrijednost do 0,50.

Pokazatelj aktivnosti poslovanja

Tablica 3: Odabrani pokazatelj aktivnosti

NAZIV POKAZATELJA	BROJNIK	NAZIVNIK
Koeficijent obrtaja potraživanja	prihodi od prodaje	potraživanja

Izvor: Žager, K., Žager, L. (2008): Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA, Zagreb, str. 251

Pokazatelji profitabilnosti

Tablica 4: Odabrani pokazatelji profitabilnosti

NAZIV POKAZATELJA	BROJNIK	NAZIVNIK
Povrat na ukupnu imovinu - ROA	operativni dobitak	ukupna aktiva
Povrat na ukupni kapital - ROE	dobitak poslije oporezivanja	ukupni vlastiti kapital

Izvor: Horvat Jurjec, K. (2011): Analiza financijskih izvještaja pomoću financijskih pokazatelja, RRIF br. 7/11., str25,26

Kao pokazatelji profitabilnosti u radu se koriste pokazatelj povrata na imovinu, te pokazatelj povrata na uloženi kapital. Pozitivne vrijednosti ukazuju na zaključak da poduzeće posluje pozitivno, dok je poželjno da poduzeće ima što veću vrijednost.

4. ANALIZA USPJEŠNOSTI POSLOVANJA REVIZORSKIH PODUZEĆA U RH

4.1. Definiranje uzorka i metodologije rada

Za potrebe analize uspješnosti poslovanja prikupljeni su podatci o poslovanju 12 revizorskih društava, i to:

- KPMG Croatia d.o.o.,
- PricewaterhouseCoopers d.o.o.,
- Ernst & Young d.o.o.i
- Deloitte d.o.o. koji su svrstani u grupu vodećih revizorskih društva, te odabranih domaćih revizorskih društava u koje spadaju:
 - BDO CROATIA d.o.o.,
 - UHY HB EKONOM d.o.o.,
 - UHY RUDAN d.o.o.,
 - MAZARS CINOTTI AUDIT d.o.o.,
 - Bašrevizor d.o.o.,
 - Revizija uzor d.o.o.,
 - Auditus d.o.o., te
 - Consilium Revizija d.o.o..

Prikupljeni su podatci o poslovanju odabranih revizorskih društava u razdoblju od 2013 do 2017. godine.

Podatci se odnose na:

- prihode poslovanja,
- rashode poslovanja,
- financijski rezultat poslovanja,
- pokazatelju tekuće likvidnosti,

- pokazatelju zaduženosti,
- pokazatelju aktivnosti,
- pokazatelju ekonomičnosti
- pokazatelju povrata na uloženi kapital (ROE)
- Pokazatelju povrata na imovinu (ROA)

Kao izvor podataka korištena je Internet stranica Poslovna.hr, te su pokazatelji izračunati sukladno metodologiji Poslovna.hr.

4.2. Analiza poslovanja revizorskih društava

U ovom dijelu rad upotrebom pokazatelja uspješnosti poslovanja radi se analiza poslovanja prema odabranim pokazateljima.

Tablica 5: Pokazatelji likvidnosti

Revizorsko društvo	2013	2014	2015	2016	2017
Başrevizor d.o.o.	7,63	14,15	8,42	3,36	5,92
Ernst & Young d.o.o.	0,80	1,24	0,91	0,79	0,93
Revizija uzor d.o.o.	6,77	9,03	6,09	9,09	8,27
Auditus d.o.o.	10,16	6,60	9,11	16,85	15,72
BDO CROATIA d.o.o.	1,28	1,33	2,26	1,93	2,98
Consilium revizija d.o.o.	8,56	15,11	6,70	7,93	8,67
Deloitte D.O.O.	1,06	1,07	1,07	0,92	0,90
KPMG Croatia d.o.o.	2,70	2,99	3,39	4,57	4,17
MAZARS CINOTTI AUDIT d.o.o..	0,65	0,59	1,01	0,39	0,42
PricewaterhouseCoopers d.o.o.	0,73	1,45	2,06	1,12	1,40
UHY HB EKONOM d.o.o.	5,85	5,22	6,98	8,62	6,24
UHY RUDAN d.o.o.	12,94	20,54	26,05	5,26	15,49
Prosjek	4,93	6,61	6,17	5,07	5,93

Izvor: poslovna.hr

Iz tablice 5 se može utvrditi da među promatranim revizorskim društvima postoji heterogenost u visini pokazatelja likvidnosti gdje Audits d.o.o. i UHY RUDAN d.o.o. bilježe značajno veće vrijednosti u odnosu na ostala promatrana revizorska društva. Prosjek svih odabranih revizorskih poduzeća u cijelom razdoblju je veći od referentne vrijednosti 2.

Prosječna vrijednost pokazatelja tekuće likvidnosti 2013. godine je bila 4,93, te je u narednoj 2014. godini zabilježen rast na 6,61, nakon čega je u slijedio pad na 6,17 u 2015. godini, te na 5,07 u 2016. godini. U 2017. godini pokazatelj je zabilježio rast na 5,93.

U svim promatranim godinama prosječna vrijednost pokazatelja tekuće likvidnosti je bila iznad referentne vrijednosti 2.

Među velikim revizorskim društvima Ernst & Young d.o.o. i Deloitte D.O.O. su u svim promatranim godinama imali vrijednost pokazatelja tekuće likvidnosti ispod referentne vrijednosti 2, dok je PricewaterhouseCoopers D.O.O. u svim promatranim godinama izuzev 2015. godine kada je zabilježena vrijednost 2,06 bilježio vrijednosti pokazatelja tekuće likvidnosti ispod referentne vrijednosti 2.

Među velikim revizorskim društvima jedino je KPMG Croatia d.o.o. u svim godinama imao vrijednost pokazatelja tekuće likvidnosti iznad referentne vrijednosti 2.

Kod 6 od 8 malih revizorskih društava u svim promatranim godinama je zabilježena vrijednost pokazatelja tekuće likvidnosti veća od 2, zbog čega se može utvrditi da prema pokazatelju tekuće likvidnosti mala revizorska društva imaju bolje pokazatelje poslovanja.

Tablica 6: Pokazatelj zaduženosti

Revizorsko društvo	2013	2014	2015	2016	2017
Başrevizor d.o.o.	0,12	0,06	0,10	0,27	0,10
Ernst & Young d.o.o.	0,71	0,61	0,43	0,75	0,69
Revizija uzor d.o.o.	0,22	0,16	0,35	0,28	0,79
Auditus d.o.o.	0,10	0,15	0,11	0,06	0,06
BDO CROATIA d.o.o.	0,75	0,73	0,61	0,50	0,32
Consilium Revizija d.o.o.	0,11	0,06	0,13	0,09	0,09
Deloitte d.o.o.	0,73	0,72	0,71	0,77	0,86
KPMG Croatia d.o.o.	0,33	0,28	0,22	0,18	0,21
MAZARS CINOTTI AUDIT d.o.o.	0,74	0,72	0,54	0,69	0,34
PricewaterhouseCoopers d.o.o.	0,66	0,43	0,36	0,43	0,66
UHY HB EKONOM d.o.o.	0,25	0,3	0,22	0,17	0,17
UHY RUDAN d.o.o.	0,07	0,05	0,04	0,18	0,15
Ukupni zbroj	0,40	0,36	0,32	0,36	0,37

Izvor: poslovna.hr

Iz tablice 6 je vidljivo da među promatranim revizorskim društvima postoji heterogenost u visini pokazatelja zaduženosti. Tri od četiri velika promatrana revizorska društva bilježe visoku razinu zaduženost s vrijednosti većom od 0,50.

Prosječna vrijednost pokazatelja zaduženosti 2013. godine je bila 0,40 dok iduće godine bilježi pad na 0,36. Narednu godinu, 2015., prosječna vrijednost pokazatelja zaduženosti ponovno bilježi pad na 0,32, dok dvije promatrane godine iza raste. U godini 2016. prosječna vrijednost pokazatelja zaduženost bila je 0,36 a 2017. godine 0,37.

Među promatranom velikom četvorkom Deloitte d.o.o. ima vrijednosti pokazatelja zaduženosti iznad referentne vrijednosti 0,50 u svim promatranim godinama, dok je i Ernst & Young d.o.o. izuzev 2015. godine (0,43), bilježio vrijednosti pokazatelja zaduženosti iznad referentne vrijednosti. KPMG Croatia d.o.o. bilježi prosječne vrijednosti pokazatelja zaduženosti ispod referentne vrijednosti u svim promatranim godinama. PricewaterhouseCoopers d.o.o. 2013. i 2017. godine bilježi prosječne vrijednosti pokazatelja zaduženosti iznad referentne vrijednosti, dok je u ostalim promatranim godinama vrijednost bila ispod 0,50.

U 5 od 8 malih revizorskih društava u svim promatranim godinama je zabilježena vrijednost pokazatelja zaduženosti ispod 0,50, zbog čega se može utvrditi da prema pokazatelju zaduženosti mala revizorska društva imaju bolje pokazatelje poslovanja.

Tablica 7: Pokazatelj aktivnosti

Revizorsko društvo	2013	2014	2015	2016	2017
Başrevizor d.o.o.	257	230	179	193	68
Ernst & Young d.o.o.	67	135	95	112	155
Revizija uzor d.o.o.	74	115	78	30	64
Auditus d.o.o.	168	32	48	28	28
BDO CROATIA d.o.o.	198	171	243	178	122
Consilium Revizija d.o.o.	110	94	96	39	46
Deloitte d.o.o.	114	83	100	64	86
KPMG Croatia d.o.o.	140	96	82	77	104
MAZARS CINOTTI AUDIT d.o.o.	58	49	66	90	46
PricewaterhouseCoopers d.o.o.	81	77	115	48	96
UHY HB EKONOM d.o.o.	79	65	61	68	93
UHY RUDAN d.o.o.	98	106	109	88	69
Prosjek	120	104	106	85	81

Izvor: poslovna.hr

Za zadnju promatranu godinu (2017.) najveću vrijednost pokazatelja aktivnosti je imalo revizorsko društvo Ernst & Young d.o.o. (155) koje spada u četiri velika promatrana društva, dok je najmanju vrijednost u istoj godini imalo poduzeće Auditus d.o.o. (28).

Prosječna vrijednost pokazatelja aktivnosti je s godinama oscilirala, a zadnje dvije promatrane godine bilježi pad. Najveća prosječna vrijednost je zabilježena 2013. godine kada je iznosila 120. Narednu godinu (2014) prosječna vrijednost pokazatelja aktivnosti je bila 104, dok je 2015. bila 106. Godine 2016. javlja se osjetni pad na prosječnu vrijednost 85, kao i godinu iza na prosječnu vrijednost 81.

Konstantno visoku vrijednost pokazatelja aktivnosti bilježi revizorsko društvo BDO CROATIA d.o.o. koje spada u mala revizorska društva.

Tablica 8: Pokazatelj ekonomičnosti

Revizorsko društvo	2013	2014	2015	2016	2017
Başrevizor d.o.o.	1,72	1,26	1,07	1,07	1,62
Ernst & Young d.o.o.	1,02	1,16	1,06	1,16	1,32
Revizija uzor d.o.o.	1,02	0,93	1,00	1,03	1,10
Auditus d.o.o.	1,23	1,19	1,39	1,26	1,19
BDO CROATIA d.o.o.	1,40	1,43	1,80	1,28	0,99
Consilium Revizija d.o.o.	2,34	1,75	1,65	1,61	1,64
Deloitte d.o.o.	1,11	1,04	1,07	1,03	1,04
KPMG Croatia d.o.o.	1,38	1,49	1,50	1,51	1,54
MAZARS CINOTTI AUDIT d.o.o.	1,41	1,41	1,35	13,03	1,27
PricewaterhouseCoopers d.o.o.	1,02	1,37	1,20	1,06	1,07
UHY HB EKONOM d.o.o.	1,92	1,58	1,63	1,53	1,69
UHY RUDAN d.o.o.	1,04	1,30	0,12	1,27	1,13
Prosjek	1,38	1,32	1,24	2,24	1,30

Izvor: poslovna.hr

Iz tablice 8 se može utvrditi da među promatranim revizorskim društvima postoji heterogenost u visini pokazatelja ekonomičnosti gdje od četiri promatrana velika društva najveće vrijednosti bilježi KPMG Croatia d.o.o. revizorsko društvo. Od ostalih promatranih društava najmanju vrijednost pokazatelja ekonomičnosti ima društvo BDO CROATIA d.o.o. koje u zadnjoj promatranoj godini bilježi vrijednost manju od 1.

Prosječna vrijednost pokazatelja ekonomičnosti, u svim promatranim godinama je iznad referentne vrijednosti 1. Četiri velika revizorska društva bilježe vrijednosti pokazatelja ekonomičnosti u svim promatranim godinama iznad referentne vrijednosti 1.

Prosječna vrijednost pokazatelja ekonomičnosti 2013. godine je bila 1,38, dok je sljedeće godine bila 1,32, te 2015. godine 1,24. Godine 2016. prosječna vrijednost bilježi značajan rast na 2,24, dok godinu iza pada na 1,30.

Vrijednost pokazatelja ekonomičnosti ispod referentne vrijednosti ima Revizija uzor d.o.o. 2014 godine (0,93), UHY RUDAN d.o.o. 2015. godine (0,12) te BDO CROATIA d.o.o. u zadnjoj promatranoj godini (0,99).

Tablica 9: Pokazatelji povrata na imovinu (ROA %)

Revizorsko društvo	2013	2014	2015	2016	2017
Başrevizor d.o.o.	49,20	11,40	4,30	4,00	35,30
Ernst & Young d.o.o.	4,20	22,10	6,80	23,50	33,20
Revizija uzor d.o.o.	20,40	14,90	13,10	2,40	7,10
Auditus d.o.o.	14,40	14,50	24,30	14,10	11,90
BDO CROATIA d.o.o.	19,50	26,60	42,30	17,00	0,80
Consilium Revizija d.o.o.	143,40	34,80	25,70	27,10	34,60
Deloitte d.o.o.	22,40	7,40	12,80	6,90	11,70
KPMG Croatia d.o.o.	49,20	62,50	54,50	61,90	72,70
MAZARS CINOTTI AUDIT d.o.o.	32,00	15,50	31,00	19,30	21,90
PricewaterhouseCoopers d.o.o.	2,60	40,70	21,10	7,50	11,60
UHY HB EKONOM d.o.o.	55,50	31,50	28,50	21,70	31,30
UHY RUDAN d.o.o.	3,20	27,30	10,40	15,20	9,10
Prosjek	34,67	25,77	22,90	18,38	23,43

Izvor: poslovna.hr

Iz tablice 9 se može utvrditi da među promatranim revizorskim društvima postoji heterogenost u visini povrata na imovinu gdje je najviša vrijednost u zadnjoj promatranoj 2017. godini utvrđena kod društva KPMG Croatia d.o.o. (72,70).

Prosječni postotak pokazatelja povrata na imovinu (ROA) 2013. godine je bio 34,67% te iduće tri godine bilježi pad. 2014. godine pada na 25,77%, godinu iza na 22,90%, dok 2016. godine bilježi postotak od 18,38%. U godini 2017. prosječni postotak pokazatelja povrata na imovinu bilježi rast na 23,43%.

Najveći postotak pokazatelja povrata na imovinu (ROA) u promatranim godinama bilježi Consilium Revizija d.o.o. 2013. godine (143,40%), dok najniži postotak pokazatelja povrata na imovinu (ROA) u promatranim godinama bilježi Revizija uzor d.o.o. 2016. godine (2,40%).

Tablica 10: Pokazatelj povrata na uloženi kapital (ROE %)

Revizorsko društvo	2013	2014	2015	2016	2017
Başrevizor d.o.o.	61,40	12,70	4,70	4,80	43,70
Ernst & Young d.o.o.	-76,60	167,20	48,00	315,90	251,90
Revizija uzor d.o.o.	35,60	22,30	19,00	1,40	8,80
Auditus d.o.o.	17,50	16,40	27,80	15,30	12,70
BDO CROATIA d.o.o.	50,10	101,70	125,70	37,00	1,30
Consilium Revizija d.o.o.	176,50	37,90	28,30	30,40	38,00
Deloitte d.o.o.	121,70	30,70	52,30	24,90	63,90
KPMG Croatia d.o.o.	67,90	96,40	80,70	84,30	95,60
MAZARS CINOTTI AUDIT d.o.o.	119,40	58,80	86,50	51,50	45,60
PricewaterhouseCoopers d.o.o.	6,50	86,20	35,50	12,30	25,80
UHY HB EKONOM d.o.o.	91,00	42,80	37,60	26,60	37,40
UHY RUDAN d.o.o.	3,40	29,00	10,90	17,10	10,50
Prosjeck	56,20	58,51	46,42	51,79	52,93

Izvor: poslovna.hr

Iz tablice 10 se može utvrditi da među promatranim revizorskim društvima postoji heterogenost u visini pokazatelja povrata na uloženi kapital gdje je najviša vrijednost u 2017. godini utvrđena kod poduzeća Ernst & Young d.o.o. (251,90).

Prosječni postotak pokazatelja povrata na uloženi kapital (ROE %) 2013. godine je bio 56,20%, dok godinu iza bilježi rast na 58,51%. Godine 2015. prosječni postotak pokazatelja povrata na uloženi kapital (ROE %) je bio 46,42% te u naredne dvije godine promatranja raste. Godine 2016. je bio 51,79% dok je 2017. bio 52,93%.

Među četiri velika promatrana revizorska društva, Ernst & Young d.o.o. bilježi 2013. godine negativan postotak pokazatelja povrata na uloženi kapital (-76,60), dok 2016. godine bilježi najveći postotak među svim promatranim društvima i u svim promatranim godinama (315,90%). Najniži postotak pokazatelja povrata na uloženi kapital (ROE %) u promatranim godinama bilježi Revizija uzor d.o.o. 2016. godine (1,40%).

Tablica 11: Poslovni prihodi (mil. Kn)

Revizorsko društvo	2013	2014	2015	2016	2017
Başrevizor d.o.o.	1,49	1,33	1,21	1,14	2,16
Ernst & Young d.o.o.	36,64	35,72	34,31	34,88	35,07
Revizija uzor d.o.o.	0,86	0,81	0,85	0,93	0,96
Auditus d.o.o.	0,48	0,50	0,53	0,48	0,53
BDO CROATIA d.o.o.	16,08	18,47	26,03	20,06	19,41
Consilium Revizija d.o.o.	1,36	1,01	0,94	1,02	1,16
Deloitte d.o.o.	46,60	62,40	64,77	61,42	63,00
KPMG Croatia d.o.o.	75,03	94,14	74,66	73,14	80,97
MAZARS CINOTTI AUDIT d.o.o.	2,95	3,75	4,10	5,22	6,42
PricewaterhouseCoopers d.o.o.	38,65	50,54	43,08	37,71	46,15
UHY HB EKONOM d.o.o.	3,90	3,95	4,56	4,05	4,49
UHY RUDAN d.o.o.	3,19	3,13	3,23	2,92	3,19
Prosjek	18,94	22,98	21,52	20,25	21,96

Izvor: poslovna.hr

Iz tablice 11 se može utvrditi da među promatranim revizorskim društvima postoji heterogenost u visini ostvarenih prihoda gdje najveće vrijednosti bilježe 4 velika revizorska društva.

Prosječna vrijednosti poslovnih prihoda 2013. godine je bila 18,94 mil.kn, te iduće godine bilježi rast na 22,98 mil. kn. Iduće dvije godine promatranja (2015. i 2016.) prosječna vrijednosti poslovnih prihoda bilježi pad, dok je 2017. godine bila 21.96 mil. kn. Konstantno visoke vrijednosti poslovnih prihoda bilježi društvo KPMG Croatia d.o.o. u svim promatranim godinama. Auditus d.o.o. bilježi najniže vrijednosti poslovnih prihoda kroz promatrane godine.

Prema vrijednosti poslovnih prihoda može se zaključiti da četiri velika promatrana društva bilježe znatno veće vrijednosti u odnosu na mala revizorska društva.

Tablica 12: Poslovni rashodi (mil. Kn)

Revizorsko društvo	2013	2014	2015	2016	2017
Başrevizor d.o.o.	0,87	1,06	1,12	1,06	1,33
Ernst & Young d.o.o.	35,79	30,92	32,26	30,00	26,61
Revizija uzor d.o.o.	0,84	0,87	0,85	0,90	0,87
Auditus d.o.o.	0,39	0,42	0,38	0,39	0,45
BDO CROATIA d.o.o.	11,47	12,91	14,47	15,67	19,67
Consilium Revizija d.o.o.	0,58	0,57	0,57	0,63	0,71
Deloitte d.o.o.	41,83	59,92	60,26	59,78	60,36
KPMG Croatia d.o.o.	54,20	63,25	49,75	48,56	52,74
MAZARS CINOTTI AUDIT d.o.o.	2,10	2,66	3,04	0,40	5,04
PricewaterhouseCoopers d.o.o.	37,79	37,01	35,76	35,58	42,97
UHY HB EKONOM d.o.o.	2,03	2,50	2,80	2,64	2,66
UHY RUDAN d.o.o.	3,07	2,41	26,87	2,29	2,82
Prosjeak	15,91	17,87	19,01	16,49	18,02

Izvor: poslovna.hr

Iz tablice 12 se može utvrditi da među promatranim revizorskim društvima postoji heterogenost u visini pokazatelja rashoda gdje se najveće vrijednosti vezuju uz 4 velika revizorska društva.

Prosječna vrijednost poslovnih rashoda 2013. godine je bila 15,91 mil.kn, dok je sljedeću godinu bila 17,87 mil.kn. Rast prosječne vrijednosti rashoda se bilježi i 2015. godine kada su bili 19,01 mil.kn. Godine 2016. prosječna vrijednost poslovnih rashoda bila je 16,49 mil.kn, a godinu iza 18,02. Promatrana četvorka osim visokih vrijednosti poslovnih prihoda, bilježi i visoke vrijednosti poslovnih rashoda. Tako KPMG Croatia d.o.o. kroz promatrane godine bilježi i znatno visoke poslovne rashode, dok Auditus d.o.o bilježi znatno niske poslovne rashode.

Tablica 13: Financijski rezultat (000 000)

Revizorsko društvo	2013	2014	2015	2016	2017
Başrevizor d.o.o.	0,62	0,27	0,08	0,08	0,83
Ernst & young d.o.o.	0,85	4,80	2,05	4,87	8,46
Revizija uzor d.o.o.	0,02	-0,06	0,00	0,03	0,09
Auditus d.o.o.	0,09	0,08	0,15	0,10	0,09
BDO CROATIA d.o.o.	4,60	5,57	11,56	4,39	-0,26
Consilium revizija d.o.o.	0,78	0,43	0,37	0,39	0,45
Deloitte d.o.o.	4,77	2,48	4,51	1,63	2,64
KPMG Croatia d.o.o.	20,83	30,89	24,91	24,58	28,23
MAZARS CINOTTI AUDIT d.o.o.	0,85	1,08	1,05	4,82	1,38
Pricewaterhousecoopers d.o.o.	0,86	13,54	7,32	2,13	3,18
UHY HB EKONOM d.o.o.	1,87	1,46	1,75	1,41	1,83
UHY RUDAN d.o.o.	0,12	0,72	-23,64	0,63	0,37
Prosjek	3,02	5,10	2,51	3,76	3,94

Izvor: poslovna.hr

Prosječni financijski rezultat 2013. godine je bio 3,02, dok je godinu iza bilježio rast na 5,10. Sljedeću godinu bilježi se značajan pad prosječnog financijskog rezultata na 2,51, dok se naredne dvije godine bilježi rast na 3,76 pa na 3,94.

Promatrajući podatke o financijskom rezultatu može se zaključiti da društvo KPMG Croatia d.o.o. posluje najuspješnije. Negativne vrijednosti financijskog rezultata bilježi društvo Revizija uzor d.o.o. 2014 godine (-0,06) i UHY RUDAN d.o.o. 2015. godine (-23,64). Najveću vrijednosti financijskog rezultata bilježi KPMG Croatia d.o.o. 2014. godine (30,89).

4.3. Usporedba rezultata poslovanja među alternativnim skupinama revizorskih društava

Upotrebom odabranih pokazatelja poslovanja u ovom dijelu rada radi se usporedba u kvaliteti poslovanja između malih i velikih revizorskih društava. Kao usporedne vrijednosti koriste se srednje vrijednosti (aritmetička sredina i medijan), kao i pokazatelji raspršenosti vrijednosti (prvi kvartil, treći kvartil, standardna devijacija, te koeficijent varijacije).

Tablica 14: Deskriptivna statistika

Globalni leader=ne Descriptive Statistics							
	N	Mean	Median	Q1	Q3	Std. dev.	V (%)
pokazatelji likvidnosti	40	7,75	6,88	3,17	9,10	5,80	74,84
pokazatelji zaduženosti	40	0,27	0,17	0,10	0,35	0,24	86,85
pokazatelji aktivnosti	40	100,85	83,50	59,50	118,50	61,98	61,46
pokazatelji ekonomičnosti	40	1,64	1,32	1,12	1,62	1,88	114,61
pokazatelji profitabilnosti ROA	40	24,16	19,95	12,50	31,15	23,10	95,62
pokazatelji profitabilnosti ROE	40	39,98	29,70	14,00	47,85	38,10	95,31
poslovni prihod (mil. Kn)	40	4,47	2,54	0,95	4,08	6,25	139,84
poslovni rashodi (mil. Kn)	40	3,81	1,23	0,67	2,81	5,99	157,30
Financijski rezultat (mil. Kn.)	40	0,66	0,44	0,09	1,39	4,51	681,65

Izvor: Obrada autora

U tablici deskriptivne statistike prikazane su srednje vrijednosti (prosječna vrijednost i medijan), kao i pokazatelji disperzije podataka (standardna devijacija, minimum i maksimum).

Prosječna vrijednost pokazatelja likvidnosti malih revizorskih društava je 7,75 sa standardnom devijacijom 5,80 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Položajna vrijednost koja dijeli niz na dva jednaka dijela je medijan. Medijan za pokazatelje likvidnosti iznosi 6,88 što znači da polovica promatranih malih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje likvidnosti do 6,88, dok polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje likvidnosti veće od 6,88. Raspon pokazatelja likvidnosti se kreće od 3,17 do 9,10.

Prosječna vrijednost pokazatelja zaduženosti kod malih društava je 0,27 sa standardnom devijacijom 0,24 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Medijan za pokazatelje zaduženosti iznosi 0,17 što znači da

polovica promatranih malih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje zaduženosti do 0,17, dok polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje zaduženosti veće od 0,17. Raspon ostvarenih vrijednosti pokazatelja zaduženosti se kreće od 0,10 do 0,35.

Prosječna vrijednost pokazatelja aktivnosti kod malih društava je 100,85 sa standardnom devijacijom 61,98 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Položajna vrijednost koja dijeli niz na 2 jednaka dijela je medijan, te vrijednost 83,50 znači da polovica promatranih malih društava bilježi pokazatelje aktivnosti do 83,50, dok polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje aktivnosti veće od 83,50. Raspon ostvarenih vrijednosti pokazatelja aktivnosti se kreće 59,50 do 118,50.

Prosječna vrijednost pokazatelja ekonomičnosti kod malih društava je 1,64 sa standardnom devijacijom 114,61 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Medijan za pokazatelje ekonomičnosti iznosi 1,32, što znači da polovica promatranih malih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje ekonomičnosti do 1,32, dok polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje ekonomičnosti veće od 1,32. Raspon pokazatelja ekonomičnosti se kreće od 1,12 do 1,62.

Prosječna vrijednost pokazatelja profitabilnost ROA je 24,16 sa standardnom devijacijom 95,62 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Položajna vrijednost koja dijeli niz na 2 jednaka dijela je medijan, te vrijednost 19,95 znači da je polovica promatranih malih društava u promatranim godinama ostvarila vrijednosti ROA pokazatelja profitabilnosti do 19,95, dok je polovica promatranih društava ostvarila vrijednosti ROA pokazatelja profitabilnosti veće od 19,95. Raspon ostvarenih vrijednosti ROA pokazatelja profitabilnosti kreće se od 12,50 do 31,15.

Prosječna vrijednost pokazatelja uspješnosti ROE je 39,98 sa standardnom devijacijom 95,31 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Položajna vrijednost koja dijeli niz na 2 jednaka dijela je medijan, vrijednost 29,70 znači da je polovica promatranih društava u promatranim godinama ostvarila vrijednosti ROE pokazatelja profitabilnosti do 29,70, dok je polovica promatranih društava ostvarila vrijednosti ROE pokazatelja profitabilnosti veće od 29,70.

Raspon ostvarenih vrijednosti ROE pokazatelja profitabilnosti kreće se u rasponu od 14,00 do 47,85.

Prosječna vrijednost poslovnih prihoda za mala revizorska društva je 4,47 mil.kn sa standardnom devijacijom 139,84 31 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Medijan za vrijednosti poslovnih prihoda iznosi 2,54, što znači da je polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježila poslovne prihode do 2,54 mil.kn dok je polovica promatranih društava bilježila poslovne prihode veće od 2,54 mil.kn. Vrijednosti poslovnih prihoda se kreću od 0,95 mil.kn do 4,08 mil.kn.

Prosječna vrijednost poslovnih rashoda za mala revizorska društva je 3,81 mil.kn sa standardnom devijacijom 157, 30 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Medijan za vrijednosti poslovnih rashoda iznosi 1,23 mil.kn, što znači da je polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježila poslovne rashode do 1,23 mil.kn, dok je polovica promatranih društava bilježila poslovne rashode veće od 1,23 mil.kn. Vrijednosti poslovnih rashoda se kreću od 0,67 do 2,81.

Prosječna vrijednost financijskog rezultata za mala revizorska društva je 0,66 mil.kn sa standardnom devijacijom 681,65 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Medijan za vrijednosti financijskog rezultata iznosi 0,44, što znači da je polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježila financijski rezultat do 0,44 mil.kn, dok je polovica promatranih društava bilježila financijski rezultat veći od 0,44 mil.kn. Raspon vrijednosti financijskog rezultata se kreće od 0,09 do 1,39 mil.kn.

Tablica 15: Deskriptivna statistika

Globalni leader=da Descriptive Statistics							
	N	Mean	Median	Q1	Q3	Std. dev.	V (%)
pokazatelji likvidnosti	20	1.71	1.10	0.92	2.38	1.19	69.48
pokazatelji zaduženosti	20	0.54	0.64	0.35	0.72	0.22	40.60
pokazatelji aktivnosti	20	96.35	95.50	79.00	113.00	26.69	27.71
pokazatelji ekonomičnosti	20	1.21	1.13	1.05	1.38	0.19	15.61
pokazatelji profitabilnosti ROA	20	26.77	21.60	7.45	44.95	22.36	83.53
pokazatelji profitabilnosti ROE	20	79.56	65.90	28.25	96.00	86.51	108.74
poslovni prihod (mil. Kn)	20	54.44	48.57	37.18	68.96	18.34	33.68
poslovni rashodi (mil. Kn)	20	44.77	42.40	35.67	56.99	12.00	26.80
Financijski rezultat (mil. Kn.)	20	9.68	4.78	2.31	17.18	10.19	105.25

Izvor: Obrada autora

Prosječna vrijednost pokazatelja likvidnosti "Velike četvorke" je 1,71 sa standardnom devijacijom 1,19 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Položajna vrijednost koja dijeli niz na dva jednaka dijela je medijan. Medijan za pokazatelje likvidnosti iznosi 1,10 što znači da polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje likvidnosti do 1,10, dok polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje likvidnosti veće od 1,10. Raspon pokazatelja likvidnosti se kreće od 0,92 do 2,38.

Prosječna vrijednost pokazatelja zaduženosti "Velike četvorke" je 0,54 sa standardnom devijacijom 0,22 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Medijan za pokazatelje zaduženosti iznosi 0,64 što znači da polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje zaduženosti do 0,64, dok polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje zaduženosti veće od 0,64. Raspon ostvarenih vrijednosti pokazatelja zaduženosti se kreće od 0,35 do 0,72.

Prosječna vrijednost pokazatelja aktivnosti "Velike četvorke" je 96,35 sa standardnom devijacijom 26,69. Položajna vrijednost koja dijeli niz na 2 jednaka dijela je medijan, te vrijednost 95,50 znači da polovica promatranih društava bilježi pokazatelje aktivnosti do 95,50, dok polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje aktivnosti veće od 95,50. Raspon ostvarenih vrijednosti pokazatelja zaduženosti se kreće 79,00 do 113,00.

Prosječna vrijednost pokazatelja ekonomičnosti "Velike četvorke" je 1,21 sa standardnom devijacijom 0,19. Medijan za pokazatelje ekonomičnosti iznosi 1,13, što znači da polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje ekonomičnosti do 1,13, dok polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježi pokazatelje ekonomičnosti veće od 1,13. Raspon pokazatelja ekonomičnosti se kreće od 1,05 do 1,38.

Prosječna vrijednost pokazatelja profitabilnost ROA za velika četiri promatrana društva je 26,77 sa standardnom devijacijom 22,36 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Položajna vrijednost koja dijeli niz na 2 jednaka dijela je medijan, te je vrijednost 21,60 što znači da polovica promatranih poduzeća je u promatranim godinama ostvarila vrijednosti ROA pokazatelja profitabilnosti do 21,60, dok je polovica promatranih poduzeća ostvarila vrijednosti ROA pokazatelja profitabilnosti veće od 21,60. Raspon ostvarenih vrijednosti ROA pokazatelja profitabilnosti kreće se od 7,45 do 44,95.

Prosječna vrijednost pokazatelja uspješnosti ROE je 79,56 sa standardnom devijacijom 86,51 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Položajna vrijednost koja dijeli niz na 2 jednaka dijela je medijan, te je vrijednost 65,90 znači da je polovica promatranih poduzeća u promatranim godinama ostvarila vrijednosti ROE pokazatelja profitabilnosti do 65,90, dok je polovica promatranih poduzeća ostvarila vrijednosti ROE pokazatelja profitabilnosti veće od 65,90. Raspon ostvarenih vrijednosti ROE pokazatelja profitabilnosti kreće se u rasponu od 28,25 do 96,00.

Prosječna vrijednost poslovnih prihoda za velika revizorska društva je 54,44 sa standardnom devijacijom 18,34. Medijan za vrijednosti poslovnih prihoda iznosi 48,57, što znači da je polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježila poslovne prihode do 48,57 mil.kn dok je polovica promatranih društava bilježila poslovne prihode veće od 48,57 mil.kn. Vrijednosti poslovnih prihoda se kreću od 37,81 mil.kn do 68,96 mil.kn.

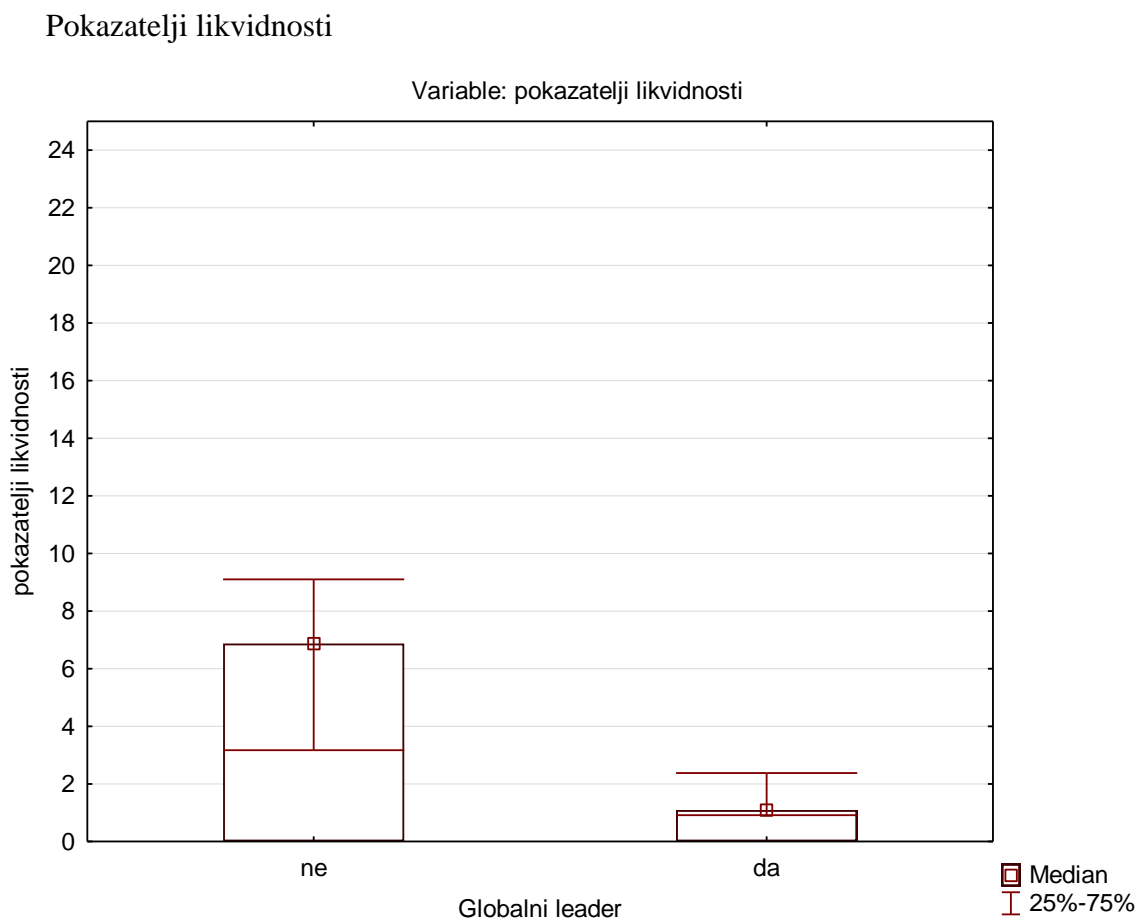
Prosječna vrijednost poslovnih rashoda za "Veliku četvorku" je 44,77 mil.kn sa standardnom devijacijom 12,00. Medijan za vrijednosti poslovnih rashoda iznosi 42,40 mil.kn, što znači da je polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježila poslovne rashode do 42,40 mil.kn, dok je polovica promatranih društava bilježila poslovne rashode veće od 42,40 mil.kn. Vrijednosti poslovnih rashoda se kreću od 35,67 do 56,99 mil.kn.

Prosječna vrijednost financijskog rezultata za "Veliku četvorku" je 9,68 mil.kn sa standardnom devijacijom 10,19 iz čega se može uočiti da prosjek kao pokazatelj nije reprezentativan (varijacija veća od 30% prosječne vrijednosti). Medijan za vrijednosti financijskog rezultata iznosi 4,78, što znači da je polovica promatranih društava u promatranim godinama bilježila financijski rezultat do 4,78 mil.kn, dok je polovica promatranih društava bilježila financijski rezultat veći od 4,78 mil.kn. Raspon vrijednosti financijskog rezultata se kreće od 2,31 do 17,18 mil.kn.

Iz tablica 14 i 15 se može utvrditi postojanje više srednje vrijednosti pokazatelja likvidnosti među lokalnim revizorskim društvima u odnosu na četiri globalna lidera, tj. revizijska društva iz skupine Velika četvorka. Promatrajući pokazatelj zaduženosti utvrđuje se viša srednja vrijednost kod četiri globalna lidera (prosječna vrijednost 0,54) u odnosu na mala revizorska društva (prosječna vrijednost 0,27).. Pokazatelji aktivnosti i ekonomičnosti imaju veću srednju vrijednost među lokalnim revizorskim društvima u odnosu na četiri globalna lidera. Iz tabelarnog prikaza se može utvrditi postojanje više srednje vrijednosti pokazatelja profitabilnosti ROA među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva, što je isti slučaj za pokazatelje profitabilnosti ROE. Višu srednju vrijednost poslovnih prihoda bilježe poduzeća globalnih lidera, a ne lokalna revizorska društva. Što se tiče poslovnih rashoda, također, višu srednju vrijednost bilježe poduzeća globalnih lidera. Višu srednju vrijednost ukupnog financijskog rezultata bilježe društva koja su globalni lideru u odnosu na lokalna revizorska društva.

Testiranje razlika

U ovom dijelu rada testira se razlika u odabranim pokazateljima poslovanja između malih i velikih revizorskih društava.

Graf 1: Pokazatelji likvidnosti

Izvor: obrada autora

Iz grafičkog prikaza se može utvrditi postojanje više srednje vrijednosti pokazatelja likvidnosti među lokalnim revizorskim društvima u odnosu na četiri globalna lidera.

Je li riječ o statistički značajnoj razlici testira se Mann-Whitney U testom. Razlog odabira Mann-Whitney U testa proizlazi iz statistički značajnog odstupanja distribucije od normalne, čime nije

zadovoljen bitan preduvjet za donošenje nepristranih zaključaka o postojanju razlika. Normalnost distribucije provjerena je Kolmogorov-Smirnov testom.

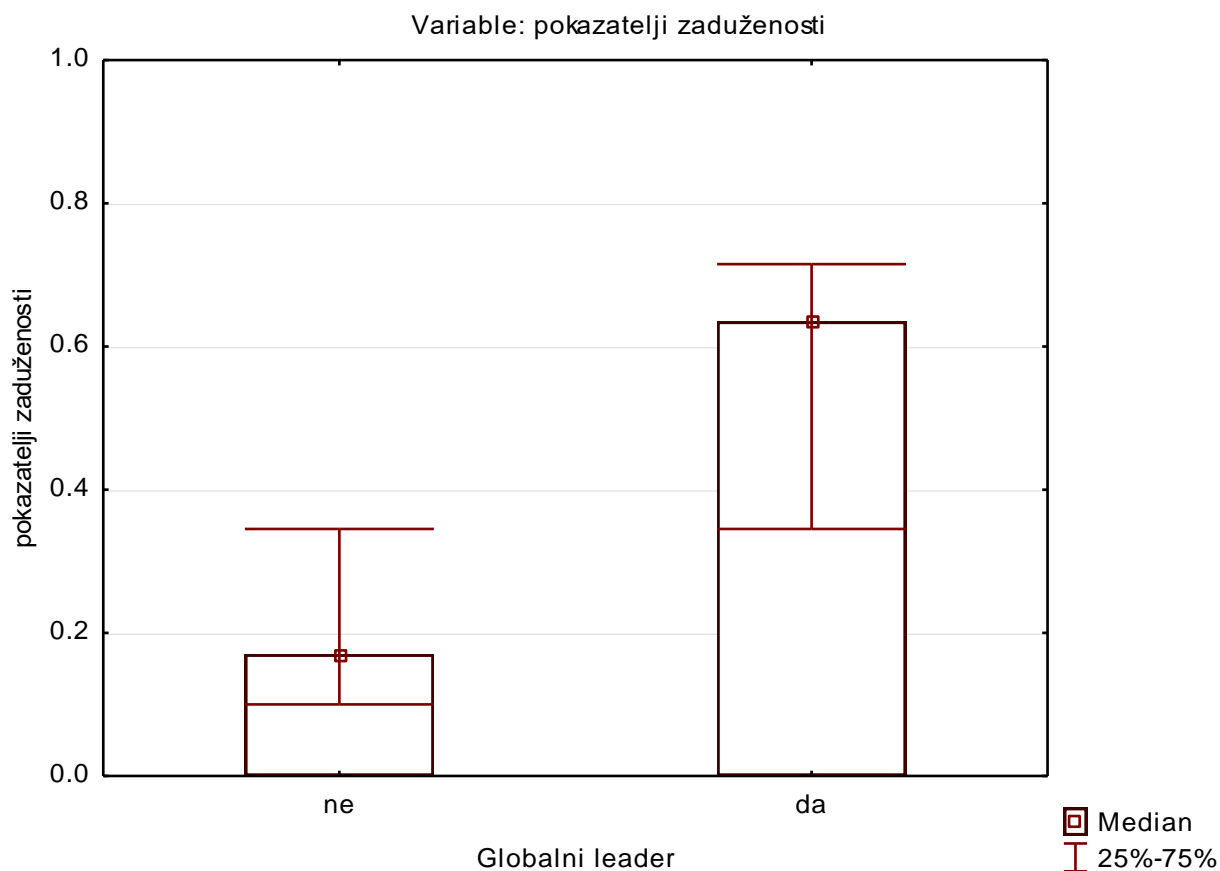
Tablica 16: Mann-Whitney U Test pokazatelji likvidnosti

Mann-Whitney U Test		
	Z-vrijednost	p-signifikantnost
pokazatelji likvidnosti	4.273	<0.001

Izvor: Obrada autora

Na temelju empirijske Z vrijednosti 4,273 može se donijeti zaključak da postoji statistički značajno viša razina likvidnosti među lokalnim revizorskim kućama u odnosu na četiri globalna igrača gdje su više vrijednosti utvrđene među malim revizorskim društvima. Zaključak je donesen pri empirijskoj razini signifikantnosti <0,001.

Pokazatelj zaduženosti

Graf 2: Pokazatelji zaduženost

Izvor: obrada autora

Iz grafičkog prikaza se može utvrditi postojanje više srednje vrijednosti pokazatelja zaduženosti među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva.

Je li riječ o statistički značajnoj razlici testira se Mann-Whitney U testom. Razlog odabira Mann-Whitney U testa proizlazi iz statistički značajnog odstupanja distribucije od normalne, čime nije zadovoljen bitan preduvjet za donošenje nepristranih zaključaka o postojanju razlika. Normalnost distribucije provjerena je Kolmogorov-Smirnov testom.

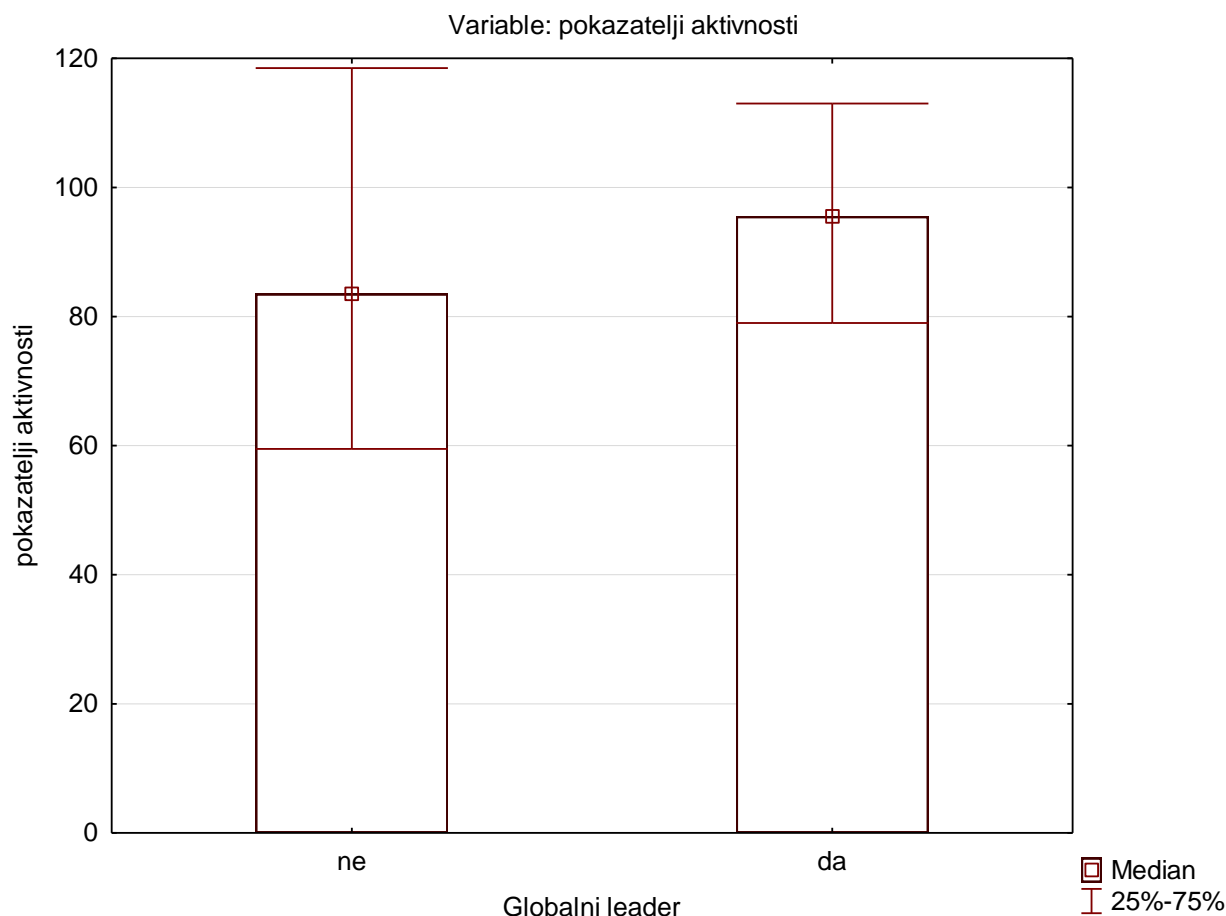
Tablica 17: Mann-Whitney U Test pokazatelji zaduženost

Mann-Whitney U Test		
	Z-vrijednost	p-signifikantnost
pokazatelji zaduženosti	3.71037	<0.001

Izvor: Obrada autora

Na temelju empirijske Z vrijednosti 3.71037 može se donijeti zaključak da postoji statistički značajno viša razina zaduženosti kod četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva gdje su veće vrijednosti utvrđene kod velikih revizorskih društava.. Zaključak je donesen pri empirijskoj razini signifikantnosti <0,001.

Pokazatelj aktivnosti

Graf 3: Pokazatelji aktivnost

Izvor: obrada autora

Iz grafičkog prikaza se može utvrditi postojanje više srednje vrijednosti pokazatelja aktivnosti kod četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva.

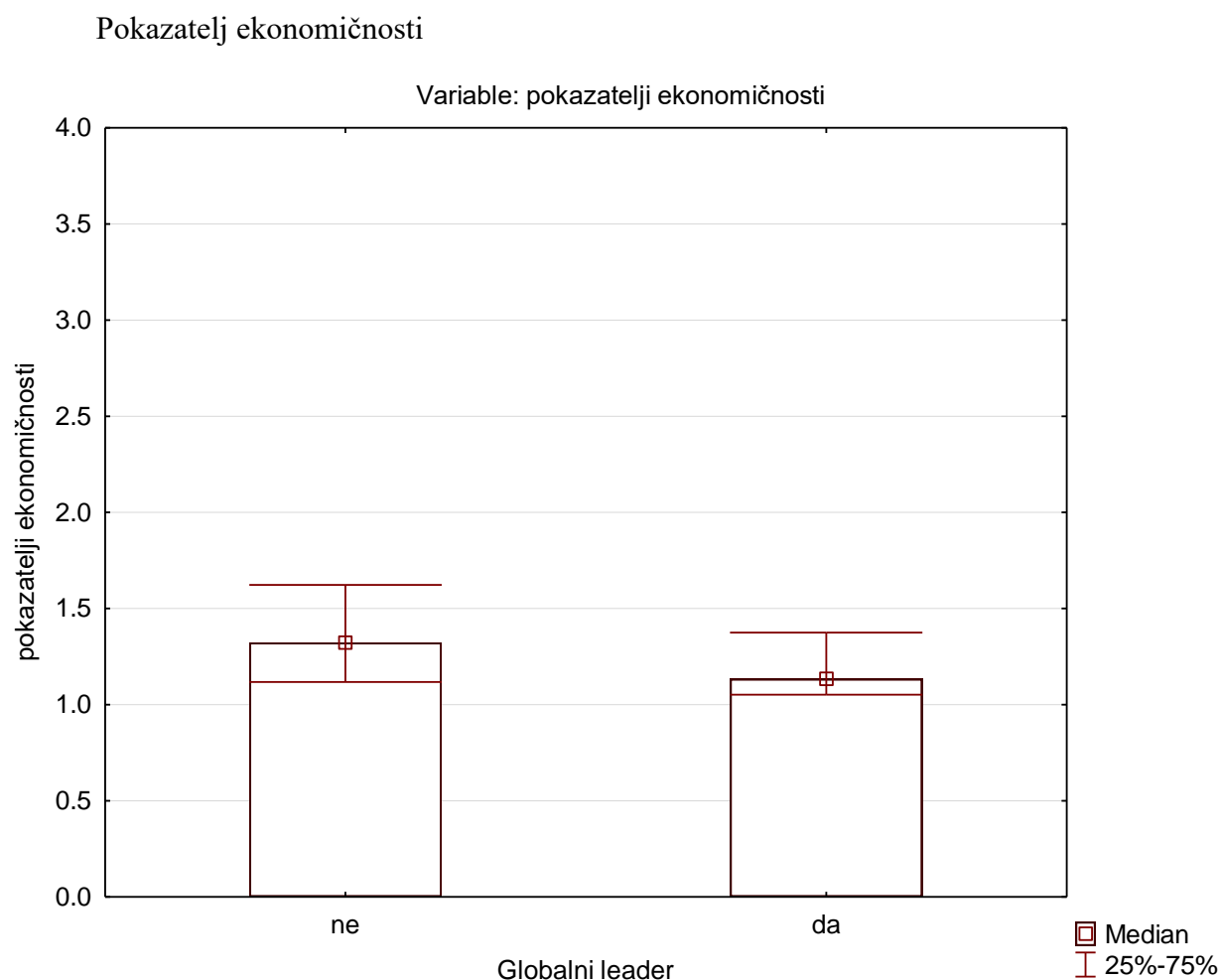
Je li riječ o statistički značajnoj razlici testira se Mann-Whitney U testom. Razlog odabira Mann-Whitney U testa proizlazi iz statistički značajnog odstupanja distribucije od normalne, čime nije zadovoljen bitan preduvjet za donošenje nepristranih zaključaka o postojanju razlika. Normalnost distribucije provjerena je Kolmogorov-Smirnov testom.

Tablica 18: Mann-Whitney U Test pokazatelji aktivnost

Mann-Whitney U Test		
	Z-vrijednost	p-signifikantnost
pokazatelji aktivnosti	-0.84692	0.397

Izvor: Obrada autora

Na temelju empirijske Z vrijednosti 0.84692 može se donijeti zaključak da ne postoji statistički značajno viša razina aktivnosti među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva.. Zaključak je donesen pri empirijskoj razini signifikantnosti <0,001.

Graf 4: Pokazatelji ekonomičnosti

Izvor: obrada autora

Iz grafičkog prikaza se može utvrditi postojanje više srednje vrijednosti pokazatelja ekonomičnosti među lokalnim revizorskim društvima u odnosu na 4 globalna lidera.

Je li riječ o statistički značajnoj razlici testira se Mann-Whitney U testom. Razlog odabira Mann-Whitney U testa proizlazi iz statistički značajnog odstupanja distribucije od normalne, čime nije zadovoljen bitan preduvjet za donošenje nepristranih zaključaka o postojanju razlika. Normalnost distribucije provjerena je Kolmogorov-Smirnov testom.

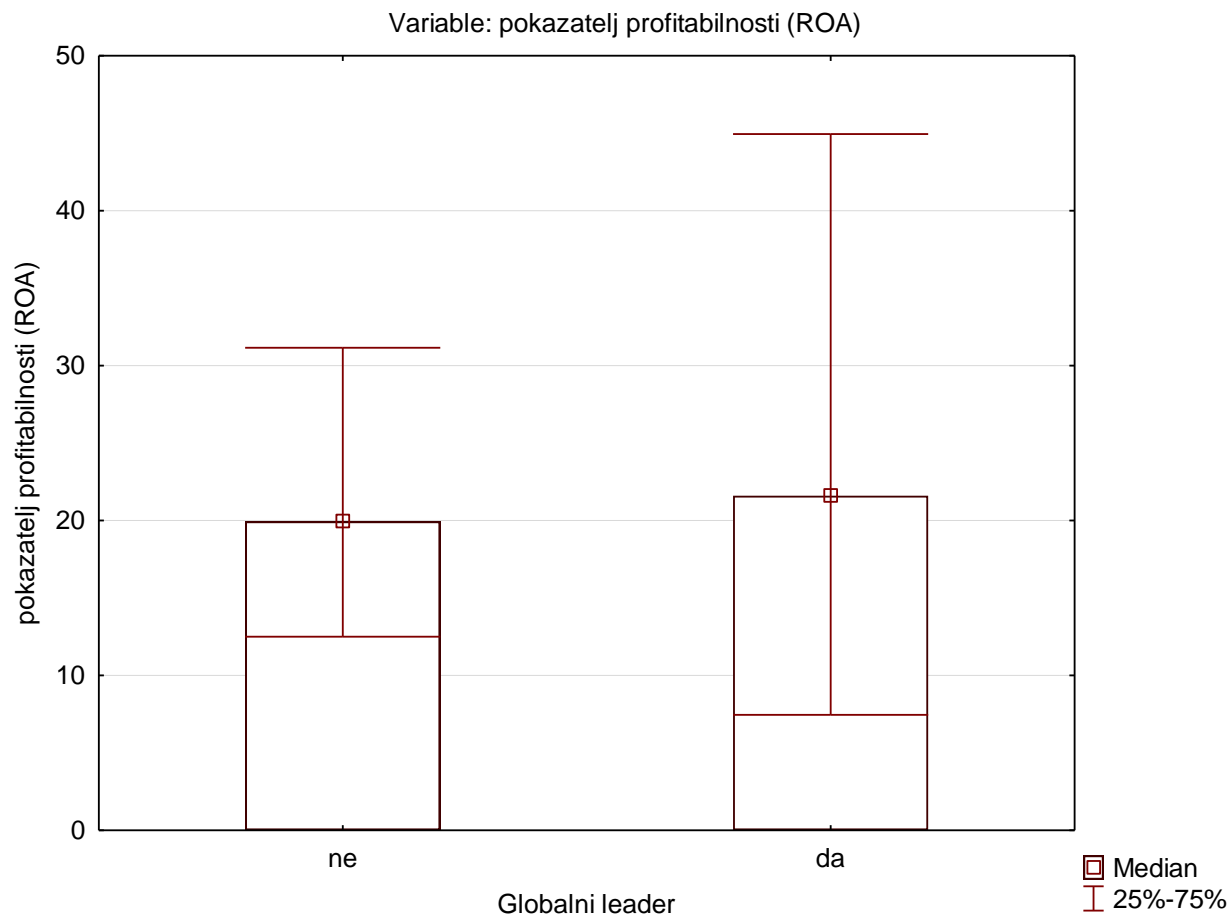
Tablica 19: Mann-Whitney U Test pokazatelji aktivnost

Mann-Whitney U Test		
	Z-vrijednost	p-signifikantnost
pokazatelji ekonomičnosti	2.01504	0.044

Izvor: Obrada autora

Na temelju empirijske Z vrijednosti 2.01504 može se donijeti zaključak da postoji statistički značajno viša razina ekonomičnosti među lokalnim revizorskim kućama u odnosu na četiri globalna igrača. Zaključak je donesen pri empirijskoj razini signifikantnosti $<0,001$.

Pokazatelj profitabilnosti ROA

Graf 5: Pokazatelji profitabilnosti ROA

Izvor: obrada autora

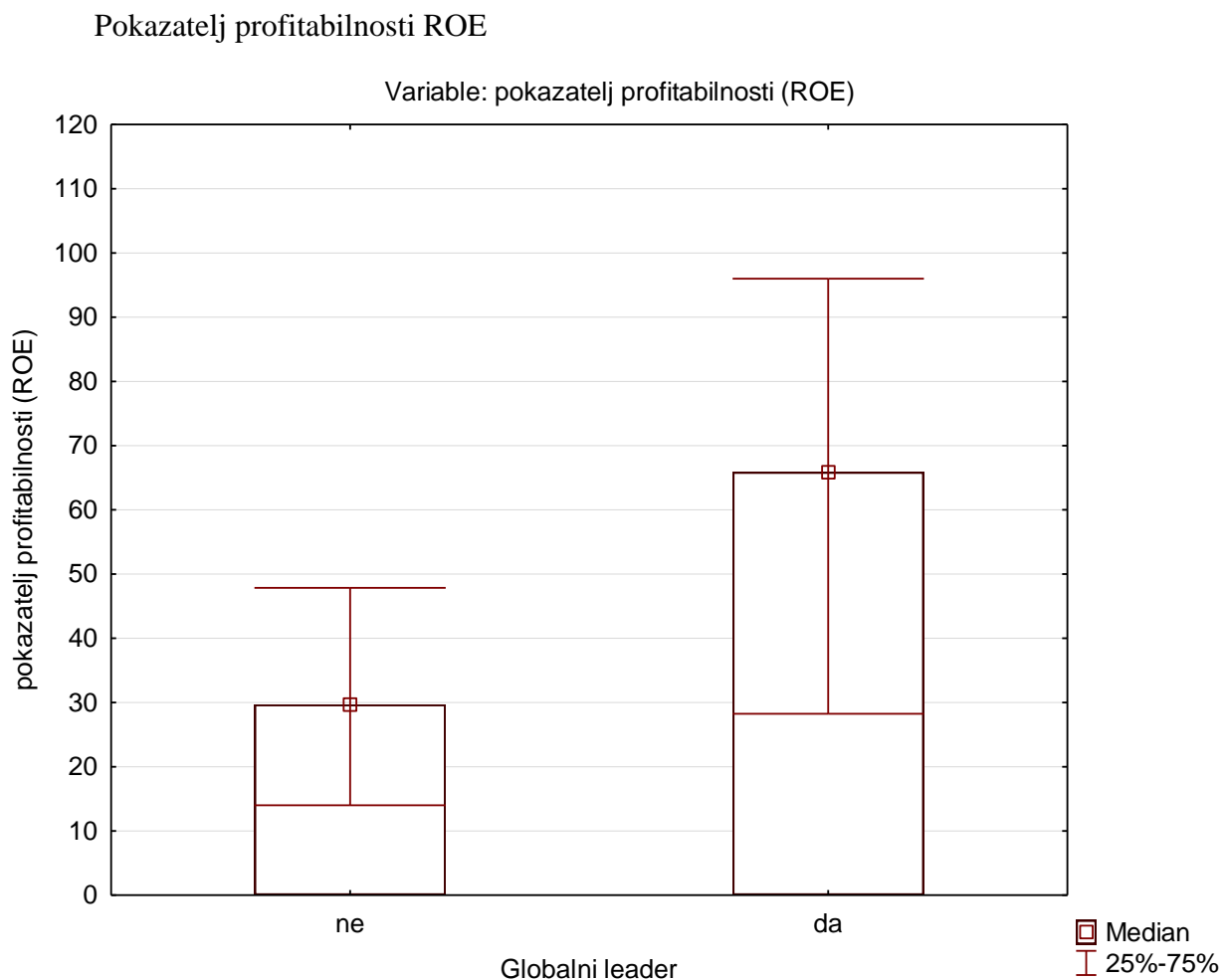
Iz grafičkog prikaza se može utvrditi postojanje više srednje vrijednosti pokazatelja profitabilnosti ROA među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva. Je li riječ o statistički značajnoj razlici testira se Mann-Whitney U testom. Razlog odabira Mann-Whitney U testa proizlazi iz statistički značajnog odstupanja distribucije od normalne, čime nije zadovoljen bitan preduvjet za donošenje nepristranih zaključaka o postojanju razlika. Normalnost distribucije provjerena je Kolmogorov-Smirnov testom.

Tablica 20: Mann-Whitney U Test pokazatelji profitabilnost ROA

Mann-Whitney U Test		
	Z-vrijednost	p-signifikantnost
pokazatelji profitabilnosti	-0.10977	0.912592

Izvor: Obrada autora

Na temelju empirijske Z vrijednosti 0.10977 može se donijeti zaključak da ne postoji statistički značajno viša razina profitabilnosti ROA među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva. Zaključak je donesen pri empirijskoj razini signifikantnosti <0,001.

Graf 6: Pokazatelji profitabilnosti ROE

Izvor: obrada autora

Iz grafičkog prikaza se može utvrditi postojanje više srednje vrijednosti pokazatelja profitabilnosti ROE među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva

Je li riječ o statistički značajnoj razlici testira se Mann-Whitney U testom. Razlog odabira Mann-Whitney U testa proizlazi iz statistički značajnog odstupanja distribucije od normalne, čime nije zadovoljen bitan preduvjet za donošenje nepristranih zaključaka o postojanju razlika. Normalnost distribucije provjerena je Kolmogorov-Smirnov testom.

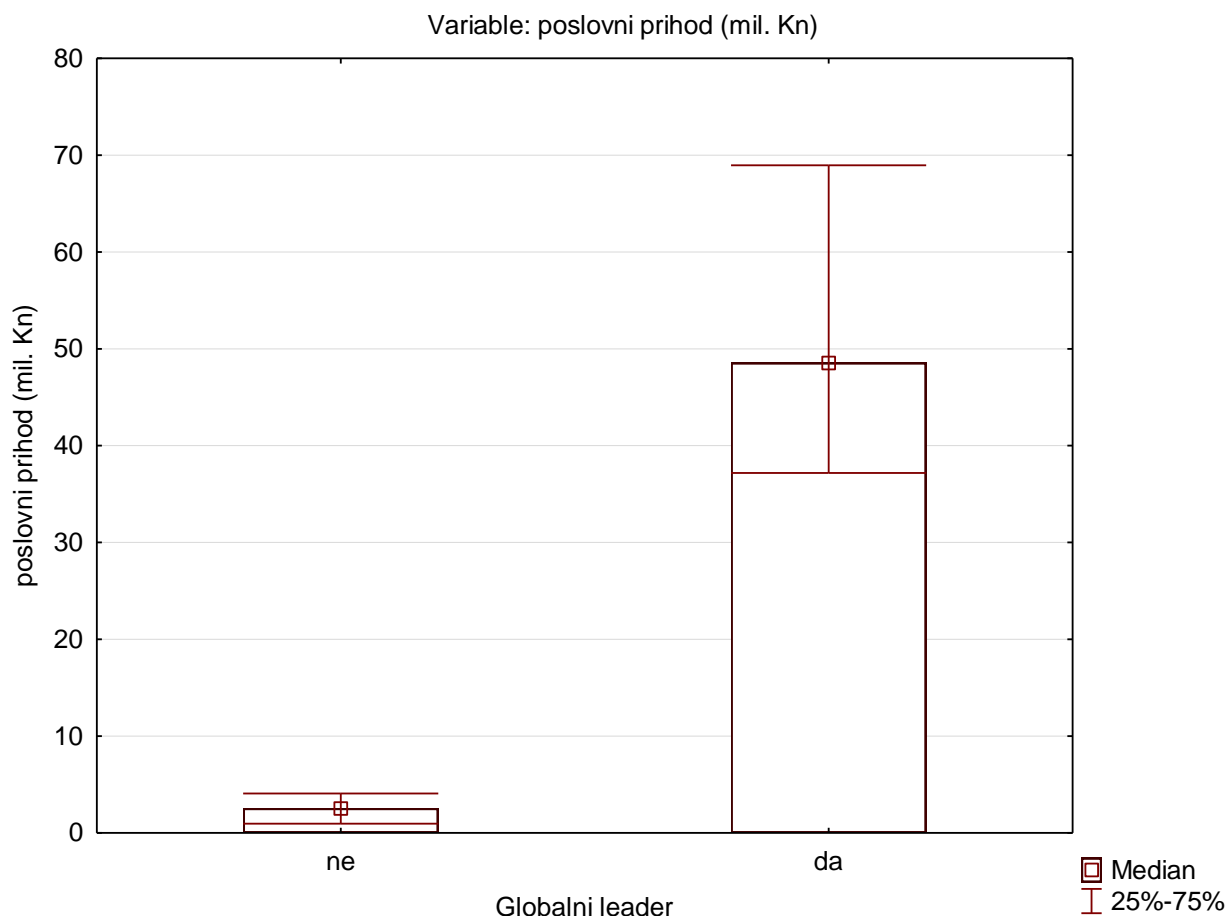
Tablica 21: Mann-Whitney U Test pokazatelji profitabilnost ROE

Mann-Whitney U Test		
	Z-vrijednost	p-signifikantnost
pokazatelji profitabilnosti	-2.31302	0.021

Izvor: Obrada autora

Na temelju empirijske Z vrijednosti 2.31302 može se donijeti zaključak da postoji statistički značajno viša razina profitabilnosti ROE među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva. Zaključak je donesen pri empirijskoj razini signifikantnosti $<0,001$.

Poslovni prihodi

Graf 7: Poslovni prihod

Izvor: obrada autora

Iz grafičkog prikaza se može utvrditi postojanje više srednje vrijednosti poslovnih prihoda među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva.

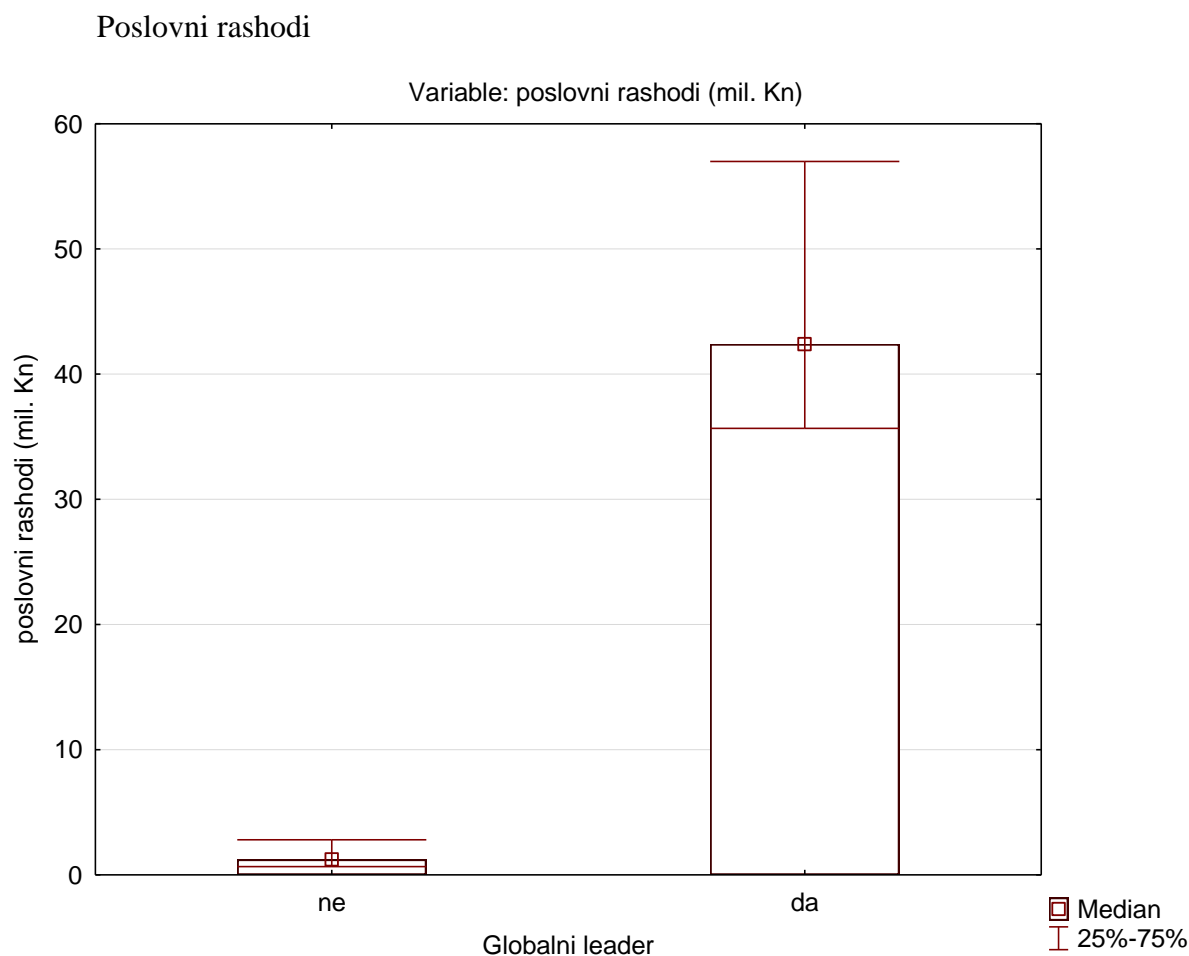
Je li riječ o statistički značajnoj razlici testira se Mann-Whitney U testom. Razlog odabira Mann-Whitney U testa proizlazi iz statistički značajnog odstupanja distribucije od normalne, čime nije zadovoljen bitan preduvjet za donošenje nepristranih zaključaka o postojanju razlika. Normalnost distribucije provjerena je Kolmogorov-Smirnov testom.

Tablica 22: Mann-Whitney U Test poslovni prihodi

Mann-Whitney U Test		
	Z-vrijednost	p-signifikantnost
poslovni prihod (mil. Kn)	-6.26466	0.000000

Izvor: Obrada autora

Na temelju empirijske Z vrijednosti 6.26466 može se donijeti zaključak da postoji statistički značajno viša razina poslovnih prihoda među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva. Zaključak je donesen pri empirijskoj razini signifikantnosti <0,001.

Graf 8: Poslovni rashodi

Izvor: obrada autora

Iz grafičkog prikaza se može utvrditi postojanje više srednje vrijednosti poslovnih rashoda među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva.

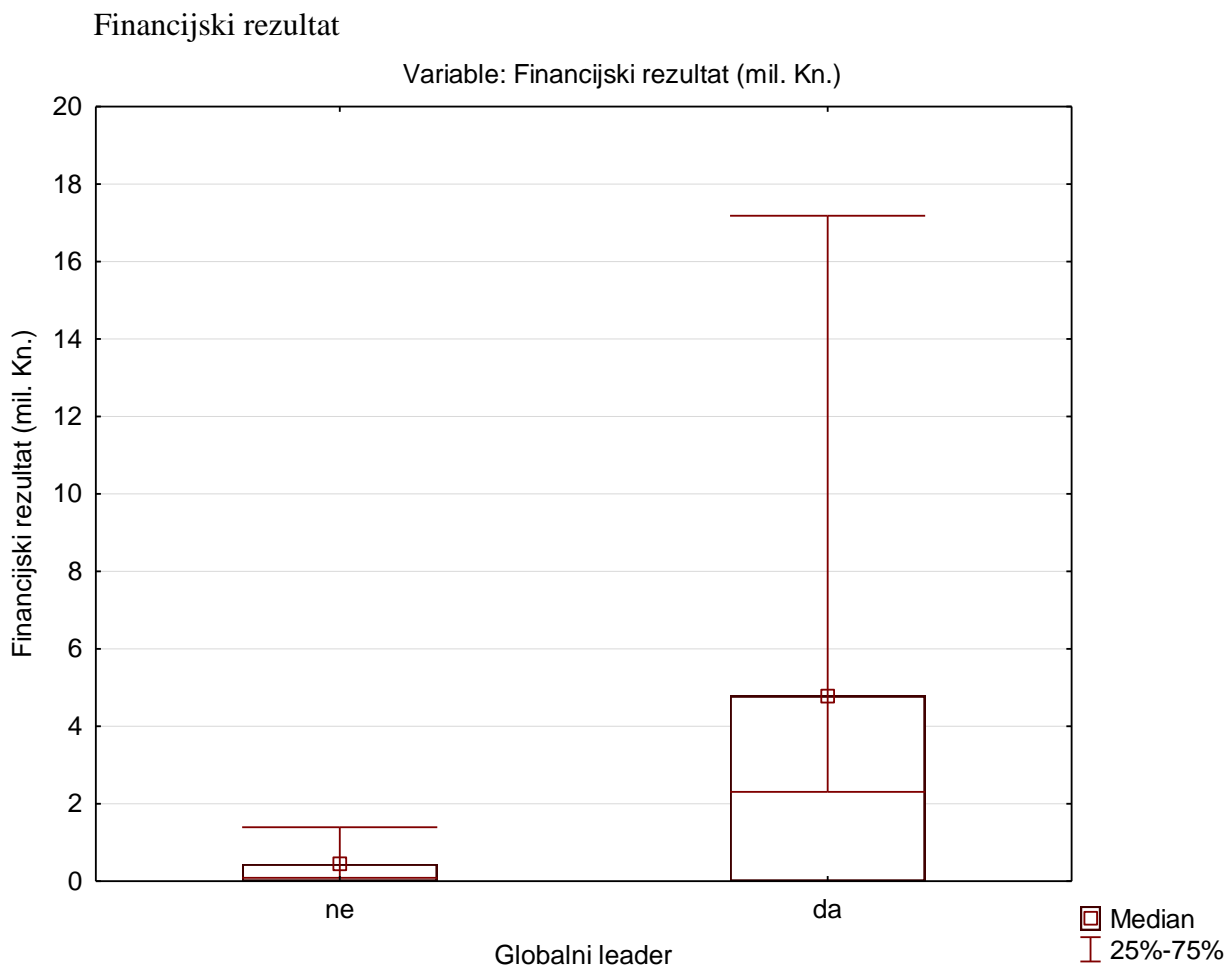
Je li riječ o statistički značajnoj razlici testira se Mann-Whitney U testom. Razlog odabira Mann-Whitney U testa proizlazi iz statistički značajnog odstupanja distribucije od normalne, čime nije zadovoljen bitan preduvjet za donošenje nepristranih zaključaka o postojanju razlika. Normalnost distribucije provjerena je Kolmogorov-Smirnov testom.

Tablica 23: Mann-Whitney U Test poslovni rashodi

Mann-Whitney U Test		
	Z-vrijednost	p-signifikantnost
poslovni rashodi (mil. Kn)	-6.24898	<0.001

Izvor: Obrada autora

Na temelju empirijske Z vrijednosti -6.24898 može se donijeti zaključak da postoji statistički značajno viša razina poslovnih rashoda među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva. Zaključak je donesen pri empirijskoj razini signifikantnosti <0,001.

Graf 9: Financijski rezultat

Izvor: obrada autora

Iz grafičkog prikaza se može utvrditi postojanje više srednje vrijednosti financijskog rezultata među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva.

Je li riječ o statistički značajnoj razlici testira se Mann-Whitney U testom.

Tablica 24: Mann-Whitney U Test financijski rezultat

Mann-Whitney U Test		
	Z-vrijednost	p-signifikantnost
Financijski rezultat (mil. Kn.)	-5.11993	<0.001

Izvor: Obrada autora

Na temelju empirijske Z vrijednosti 5.11993 može se donijeti zaključak da postoji statistički značajno viša razina vrijednosti financijskog rezultata među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva. Zaključak je donesen pri empirijskoj razini signifikantnosti <0,001.

5. ZAKLJUČAK

Revizorska društva na području Republike Hrvatske obavljaju djelatnost revizije sukladno zakonskim odredbama. Glavna zadaća revizorskih društava je revidiranje financijskih izvještaja kako bi ona prikazivala što vjerodostojnije informacije o poslovanju pojedinih poduzeća. Financijska izvješća moraju biti uređena da pružaju korisnicima realnu sliku o poduzeću. Da bi sve prethodno navedeno bilo ispunjeno brine se revizija, tj. revidirani financijski izvještaji. Regulatorni okvir revizije u Hrvatskoj se najvećim dijelom temelji na novoj 8. Direktivi Europske unije. Republika Hrvatska svoju zakonsku regulativu mora usklađivati s direktivama i propisima unije. Tržište revizorskih usluga Republike Hrvatske je tržište s visokom razinom konkurencije budući da su na njemu zastupljeni i globalni revizorski lideri KPMG Croatia d.o.o., PricewaterhouseCoopers d.o.o., Ernst & Young d.o.o., Deloitte d.o.o. koji imaju mogućnost korištenja i internacionalnih tehnoloških i ljudskih kapitala u razvoju i širenju poslovanja, zbog čega se stvara problem opstanka manjih revizorskih društava kojima su napredni alati revizije teže dostupni.

U radu su promatrani financijski pokazatelji navedenih globalnih lidera u odnosu na lokalna revizorska društva. Iz promatranja se moglo utvrditi postojanje više srednje vrijednosti pokazatelja likvidnosti među lokalnim revizorskim društvima u odnosu na četiri globalna lidera. Promatrajući pokazatelje zaduženosti utvrđuje se viša srednje vrijednosti među četiri globalna lidera. Isti zaključak se donosi i kod pokazatelja aktivnosti. Pokazatelji ekonomičnosti imaju veću srednju vrijednost među lokalnim revizorskim društvima u odnosu na četiri globalna lidera. Iz tabelarnog prikaza se može utvrditi postojanje više srednje vrijednosti pokazatelja profitabilnosti ROA među četiri globalna lidera u odnosu na lokalna revizorska društva, što je isti slučaj za pokazatelje profitabilnosti ROE. Višu srednju vrijednost poslovnih prihoda bilježe poduzeća globalnih lidera a ne lokalna revizorska društva. Što se tiče poslovnih rashoda, također, višu srednju vrijednost bilježe poduzeća globalnih lidera. Višu srednju vrijednost ukupnog financijskog rezultata bilježe društva koja su globalni lideru u odnosu na lokalna revizorska društva.

LITERATURA

1. Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (2007): Analiza tržišta pružanja usluga revizije na području Republike Hrvatske sa stanovišta provedbe prava i politike tržišnog natjecanja; dostupno na: <http://www.aztn.hr/uploads/documents/odluke/TN/031-012006-01077.pdf>, pristupljeno dana 13.06.2018.
2. Belak, V. (2014): Analiza poslovne uspješnosti: 130 ključnih pokazatelja performanse i mjerila za kontroling. Zagreb: EDIT d.o.o.
3. Bešvik, B.(2008): Kako čitat i analizirat financijske izvještaje ,RRIF plus, Zagreb, str. 10-26
4. International Federation of Accountants (2013.): Vodič za kontrolu kvalitete za mala i srednja revizorska društva, dostupno na [http://www.revizorska-komora.hr/pdf/MRevS/VOLUME%202%20KONACNO%20\(2\).pdf](http://www.revizorska-komora.hr/pdf/MRevS/VOLUME%202%20KONACNO%20(2).pdf), pristupljeno dana 17.05.2018.
5. Kovačević, R. (1993): Revizija u tržišnom gospodarstvu, Informator, Zagreb.
6. Marić, I. (2016): Analiza transparentnosti revizorskih društava u Republici Hrvatskoj. Diplomski rad. Ekonomski fakultet Split.
7. Narodne novine, (2015): Zakon o računovodstvu, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 78/15
8. Narodne novine, (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d. Zagreb, br. 127/17.
9. Pivac S. (2010), Statističke metode, e-nastavni materijali, Ekonomski fakultet u Splitu, Split
10. Pravilnik o stalnom stručnom usavršavanju ovlaštenih revizora. Dostupno na: http://www.revizorska-komora.hr/pdf/Propisi/Pravilnik%20o%20stalnom%20strucnom%20usavrsavanju_2014%20procisceni%20tekst.pdf
11. Popović, Ž., Vitezić, N. (2009): Revizija i analiza – Instrumenti uspješnog donošenja poslovnih odluka, Sveučilište u Rijeci, Zagreb
12. Romić, T. (2016): Analiza učestalosti rotacije revizorskih društava u obavljanju revizije, EFST, Split

13. Sever Mališ S., Tušek B., Žager, L. (2012): Revizija načela-standardi-postupci, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.
14. Soltani, B. (2009): Revizija, Međunarodni pristup, MATE d.o.o. Zagreb.
15. Tušek, B., Žager, L. (2007): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb
16. Vidučić, Lj., (2012): Financijski menadžment, RRiF- plus, Zagreb
17. Vukoja, B. (2011) : Primjena analize financijskih izvješća pomoću ključnih financijskih pokazatelja kao temelj donošenja poslovnih odluka, <http://www.revident.ba/public/files/primjena-analize-financijskih-izvjestaja-pomocu-kljucnih-financijskih-pokazatelja.pdf> (22.05.2018)
18. Vukšić, Z.: Utjecaj Sarbanes-Oxley zakona na računovodstveno i porezno zakonodavstvo. Dostupno na: <http://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2013/9/vuksic.pdf>
19. Zelenika, R., (2000), Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela. Rijeka: Ekonomski fakultet Rijeka.
20. Zenzerović, R. (2011): Je li nam potrebna tarifa revizijskih usluga - osvrt na postojeće stanje i perspektive u budućnosti. Ekonomski pregled, 62 (12) 709-728.

Web izvori

1. <https://lider.media/>
2. <https://lider.media/aktualno/tvrtke-i-trzista/poslovna-scena/korist-od-kvalitetne-revizije-neusporedivo-premasuje-troskove/>
3. <http://www.revizorska-komora.hr>
4. <http://www.poslovni.hr>
5. <http://www.poslovna.hr>
6. <http://www.zse.hr>
7. <http://www.zakon.hr>

POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA

Tablica 1: Odabrani pokazatelji likvidnosti

Tablica 2: Odabrani pokazatelji zaduženosti

Tablica 3: Odabrani pokazatelj aktivnosti

Tablica 4: Odabrani pokazatelji profitabilnosti

Tablica 5: Pokazatelji likvidnosti

Tablica 6: Pokazatelj zaduženosti

Tablica 7: Pokazatelj aktivnosti

Tablica 8: Pokazatelj ekonomičnosti

Tablica 9: Pokazatelji povrata na imovinu (ROA)

Tablica 10: Pokazatelj povrata na uloženi kapital (ROE)

Tablica 11: Poslovni prihodi (mil. Kn)

Tablica 12: Poslovni rashodi (mil. Kn)

Tablica 13: Financijski rezultat (000 000)

Tablica 14: Deskriptivna statistika

Tablica 15: Deskriptivna statistika

Tablica 16: Mann-Whitney U Test pokazatelji likvidnosti

Tablica 17: Mann-Whitney U Test pokazatelji zaduženost

Tablica 18: Mann-Whitney U Test pokazatelji aktivnost

Tablica 19: Mann-Whitney U Test pokazatelji aktivnost

Tablica 20: Mann-Whitney U Test pokazatelji profitabilnost ROA

Tablica 21: Mann-Whitney U Test pokazatelji profitabilnost ROE

Tablica 22: Mann-Whitney U Test poslovni prihodi

Tablica 23: Mann-Whitney U Test poslovni rashodi

Tablica 24: Mann-Whitney U Test financijski rezultat

Graf 1: Pokazatelji likvidnosti

Graf 2: Pokazatelji zaduženost

Graf 3: Pokazatelji aktivnost

Graf 4: Pokazatelji ekonomičnosti

Graf 5: Pokazatelji profitabilnosti ROA

Graf 6: Pokazatelji profitabilnosti ROE

Graf 7: Poslovni prihod

Graf 8: Poslovni rashodi

Graf 9: Financijski rezultat

SAŽETAK

Hrvatsko tržište revizorskih usluga je tržište s visokom razinom konkurencije jer na njemu posluju i određeni globalni lideri. U ovom diplomskom radu su promatrani financijski pokazatelji četiri globalna lidera (KPMG Croatia d.o.o., PricewaterhouseCoopers d.o.o., Ernst & Young d.o.o., Deloitte d.o.o) u odnosu na lokalna revizorska društva. Iz analize se moglo utvrditi na postojanje veće srednje vrijednosti većine promatranih financijskih pokazatelja globalnih lidera u odnosu na lokalna revizorska društva, što u konačnici dovodi do zaključka da globalni lideri bilježe i više vrijednosti ukupnog financijskog rezultata.

Ključne riječi: revizija, analiza, financijski pokazatelji

SUMMARY

The Croatian market for auditing services is a market with a high level of competition because there are certain global leaders in it. In this diploma work, four global leaders (KPMG Croatia d.o.o., PricewaterhouseCoopers d.o.o., Ernst & Young d.o.o., Deloitte d.o.o) were compared to local auditors. The analysis may be based on the existence of a higher average value of most of the observed global financial indicators of local auditors, which ultimately leads to the conclusion that global leaders have more value for the overall financial result.

Key words: auditing, analysis, financial indicators

PRIVITAK 1 – PRIMJER FINANCIJSKOG IZVJEŠTAJA

Bilanca društva KPMG CROATIA D.O.O.

	2013	2014	2015	2016	2017
ODABERI VALUTU HRK ▼					
AKTIVA					
A) POTRAŽIVANJA ZA UPISANI A NEUPLAĆENI KAPITAL (u kn)	0	0	0	0	0
☒ B) DUGOTRAJNA IMOVINA (u kn)	794.900	952.500	1.310.300	1.153.500	787.000
☒ C) KRATKOTRAJNA IMOVINA (u kn)	33.290.400	34.127.300	24.997.600	24.542.900	31.263.900
D) PLAĆENI TROŠKOVI BUDUĆEG RAZDOBLJA I OBRAČUNATI PRIHODI (u kn)	3.622.600	5.464.900	7.236.300	3.781.600	6.943.600
E) UKUPNO AKTIVA (u kn)	37.707.900	40.544.700	33.544.200	29.477.900	38.994.500
F) IZVANBILANČNI ZAPISI (u kn)	0	0	0	0	0
PASIVA					
☒ A) KAPITAL I REZERVE (u kn)	24.170.400	26.538.900	23.491.600	22.677.000	30.324.600
☒ B) REZERVIRANJA (u kn)	0	0	0	0	0
☒ C) DUGOROČNE OBVEZE (u kn)	0	0	0	0	0
☒ D) KRATKOROČNE OBVEZE (u kn)	12.339.100	11.418.000	7.384.700	5.371.300	6.050.900
E) ODGOĐENO PLAĆANJE TROŠKOVA I PRIHOD BUDUĆEGA RAZDOBLJA (u kn)	1.198.500	2.587.800	2.667.900	1.429.600	2.619.100
F) UKUPNO – PASIVA (u kn)	37.707.900	40.544.700	33.544.200	29.477.900	38.994.500
G) IZVANBILANČNI ZAPISI (u kn)	0	0	0	0	0

Račun dobiti i gubitka KPMG CROATIA D.O.O.

	ODABERI VALUTU				
	HRK				
	2013	2014	2015	2016	2017
I. POSLOVNI PRIHODI (u kn)	75.028.900	94.199.400	74.662.300	73.143.300	80.251.600
II. POSLOVNI RASHODI (u kn)	54.201.300	63.252.900	49.753.100	48.559.700	52.207.100
III. FINANCIJSKI PRIHODI (u kn)	251.100	448.100	1.996.400	402.900	300.800
IV. FINANCIJSKI RASHODI (u kn)	405.700	605.000	1.723.600	651.400	599.900
* UDIO U DOBITI OD PRIDRUŽENIH PODUZETNIKA (u kn)	0	0	0	0	0
V. UDIO U DOBITI OD DRUŠTAVA POVEZANIH SUDJELJUJUĆIM INTERESOM (u kn)	-	-	-	0	0
VI. UDIO U DOBITI OD ZAJEDNIČKIH POTHVATA (u kn)	-	-	-	0	0
* UDIO U GUBITKU OD PRIDRUŽENIH PODUZETNIKA (u kn)	0	0	0	0	0
VII. UDIO U GUBITKU OD DRUŠTAVA POVEZANIH SUDJELJUJUĆIM INTERESOM (u kn)	-	-	-	0	0
VIII. UDIO U GUBITKU OD ZAJEDNIČKIH POTHVATA (u kn)	-	-	-	0	0
IX. UKUPNI PRIHODI (u kn)	75.279.900	94.609.200	76.660.300	73.546.100	80.552.400
X. UKUPNI RASHODI (u kn)	54.607.000	63.957.900	51.476.700	49.210.000	52.796.900
XI. DOBIT ILI GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA (u kn)	20.672.900	30.751.300	25.183.600	24.336.100	27.755.500
XII. POREZ NA DOBIT (u kn)	4.131.600	6.304.400	4.999.300	4.867.400	5.565.600
XIII. DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA (u kn)	16.541.300	24.446.900	20.184.400	19.468.700	22.189.900
PREKINUTO POSLOVANJE					
XIV. DOBIT ILI GUBITAK PREKINUTOG POSLOVANJA PRIJE OPOREZIVANJA (u kn)	-	-	-	0	0
XV. POREZ NA DOBIT PREKINUTOG POSLOVANJA (u kn)	-	-	-	0	0
UKUPNO POSLOVANJE					
XVI. DOBIT ILI GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA (u kn)	-	-	-	0	0
XVII. POREZ NA DOBIT (u kn)	-	-	-	0	0
XVIII. DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA (u kn)	-	-	-	0	0
DODATAK RDG-U					
XIX. DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA (u kn)	0	0	0	0	0
IZVJEŠTAJ O OSTALOJ SVEOBUHVAATNOJ DOBITI					
I. DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA (u kn)	16.541.300	24.446.900	20.184.400	0	0
II. OSTALA SVEOBUHVAATNA DOBIT/GUBITAK PRIJE POREZA (u kn)	0	0	0	0	0
III. POREZ NA OSTALU SVEOBUHVAATNU DOBIT RAZDOBLJA (u kn)	0	0	0	0	0
IV. NETO OSTALA SVEOBUHVAATNA DOBIT ILI GUBITAK (u kn)	0	0	0	0	0
V. SVEOBUHVAATNA DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA (u kn)	16.541.300	24.446.900	20.184.400	0	0
DODATAK IZVJEŠTAJU O OSTALOJ SVEOBUHVAATNOJ DOBITI					
VI. SVEOBUHVAATNA DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA (u kn)	0	0	0	0	0